

Araştırma Makalesi / Research Article

Türkçe Ders Kitaplarında Masal Motifleri ve Mitolojik Unsurlar

Folktale Motifs and Mythological Elements in Turkish Textbooks

Duygu YÜCEER¹ & Fatma AÇIK²DOI : [10.63556/ankad.v10i2.390](https://doi.org/10.63556/ankad.v10i2.390)

Geliş/Received: 01/12/2025

Kabul/Accepted: 15/02/2026

Öz

Ana dili eğitimi temel dil becerilerinin geliştirilmesi yanında aynı zamanda bir kültür aktarımı sürecidir. Bu süreci şekillendiren ise kullanılan en yaygın eğitim-öğretim araçları olan ders kitaplarıdır. Bu durum Türkçe ders kitaplarına seçilen metinlerin kültürü en iyi temsil eden örnekler arasından seçilmesini gerekli kılmaktadır. Bu temsil ise ancak motifler ve mitolojik unsurlar bakımından zengin metinlerle sağlanabilir. Bu bağlamda araştırmanın amacı Türkçe ders kitaplarındaki metinlerde yer alan masal motiflerinin ve mitolojik unsurların tespiti ve Türkçe ders kitaplarında kullanılabilecek motif ve mitolojik unsurlar bakımından zengin metin örneklerinin belirlenmesi olarak ifade edilmiştir. Nitel bir yaklaşımla gerçekleştirilen araştırmada doküman incelenmesine başvurulmuştur. Araştırma için başvuru dokümanları 2023-2024 eğitim ve öğretim yılında 1-8. Sınıf düzeylerinde kullanılan Türkçe ders kitapları ile tez, makale ve kitaplar oluşturmaktadır. Veriler, tümdengelimli nitel içerik analizine başvurularak incelenmiştir. Metinlerdeki motiflerin analizinde Thompson (1975) tarafından geliştirilen kategoriler temel alınmıştır. Kodlamalarda kodlayıcılar arası uyuma dikkat edilmiştir. Araştırma sonuçlarına göre Türkçe ders kitabında toplam 185 motif ve mitolojik unsur tespit edilmiştir. Bu durum sayısal açıdan zengin bir çeşitliliği ortaya koymakla birlikte kategorilere dağılımındaki düzensizlik dikkat çekicidir. İkinci araştırma amacı dahilinde ise hedef kitlenin özelliklerine uygun motif gruplarını içeren masal ve halk hikayesi örnekleri paylaşılmıştır. Bunların ders kitabı yazarlarına ve ek metinlere ihtiyaç duymaları hâlinde Türkçe öğretmenlerine kaynaklık edeceği düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: kültür aktarımı, mitolojik unsur, motif, Türkçe ders kitabı.

Abstract

Mother tongue education is not only a process aimed at developing basic language skills but also a means of cultural transmission. This process is primarily shaped by textbooks, which are among the most widely used instructional tools in educational settings. This situation requires that the texts selected for Turkish textbooks be selected among the examples that are the best representatives of Turkish culture. This representation can only be achieved with texts rich in motifs and mythological elements. In this context, the aim of the present research was to determine the motifs and mythological elements in the texts in Turkish textbooks, as well as to determine the examples of texts that are rich in motifs and mythological elements and can be used in Turkish textbooks. The research was carried out with a qualitative approach. The documents used for the research consisted of Turkish textbooks used in grades 1-8 in the 2023-2024 academic year, theses, articles, and books. The data were analyzed through a deductive content analysis. The analysis of the motifs in the texts was based on the categories developed

¹ Sorumlu Yazar/Corresponding Author, (Dr. Öğr. Üyesi, Adıyaman Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, Türkçe Eğitimi ABD, Adıyaman, Türkiye. yuceerduygu@gmail.com)

² (Prof. Dr., Gazi Üniversitesi, Gazi Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, Türkçe Eğitimi ABD, Ankara, Türkiye. fatmaacik1@gazi.edu.tr)

Önerilen Atıf/Suggestion Citation

Yüceer, D. & Açıık, F., (2026). Türkçe Ders Kitaplarında Masal Motifleri ve Mitolojik Unsurlar. *Anadolu Kültürel Araştırmalar Dergisi*, 10(2), 929-956.

by Thompson (1975). Inter-coder agreement was taken into account in the coding. According to the findings, a total of 185 motifs and mythological elements were identified in Turkish textbooks. Although this demonstrates a considerable numerical diversity, the irregularity in their categorical distribution is noteworthy. Within the scope of the second research objective, examples of folktales containing motif groups appropriate to the characteristics of the target audience were also presented. These examples are expected to serve as a resource for textbook authors and Turkish language teachers in need of supplementary texts.

Keywords: Cultural transmission, motif, mythological element, Turkish textbook.

GİRİŞ

Birey doğduğu andan itibaren doğal bir akışta maruz kalarak edindiği ana diliyle okul çağına geldikten sonra örgün eğitim kurumlarında belirli bir plan ve program dahilinde karşılaşır. Bu süreçte temel amaç ana dili kapsamında bireyin anlama ve anlatma becerilerini azami derecede geliştirmesini sağlamaktır. Böylece bireyler bir yandan gelişmiş okuma ve dinleme becerileri sayesinde ihtiyaç duydukları bilgiye erişmede ve anlamada sıkıntı yaşamayacak bir yandan da konuşarak ve yazarak kendilerini etkili bir şekilde ifade edebileceklerdir. Dil becerileri ve yeterliliklerinin geliştirilmesi bu temel işlevleri nedeniyle aynı zamanda diğer tüm alanlarda öğrenme, kişisel ve sosyal gelişme ile mesleki becerileri edinmenin temel koşulu olarak değerlendirilmektedir (MEB, 2019). Türk Millî Eğitiminin Genel Amaçları ve Temel İlkeleri'ne göre oluşturulan Türkçe Dersi Öğretim Programı'nın özel hedefler bölümünde öğrencilerin bahsi geçen becerilerinin hangi hedefler doğrultusunda geliştirileceği ana hatlarıyla ortaya konmuştur. Burada dil becerisiyle ilgili bilişsel ve duyuşsal hedefler yanında milli, manevi ve kültürel değerlerle ilgili hedeflerin de altı çizilmektedir.

Ana dili en temel anlama ve anlatma aracı olması yanında üstlendiği kültürel görev bakımından da toplum hayatında eşsiz bir konumdadır. Aksan (1975) ana dilinin toplumun maddi ve manevi kültürünün bir aynası olduğunu ve toplumu ulus yapan öğelerin en başında geldiğini ifade etmiştir. Murdock'a göre (1949, s. 15) kültür; öğrenilebilir davranış ve alışkanlıklardır, bir nesilden diğerlerine aktarımı ise dil vasıtasıyla gerçekleşir. Öğretimi toplumlar açısından farklılaşan; yaşamsal ve toplumsal ihtiyaçlara cevap veren fonksiyonel bir öğedir. Hayatla ilgilidir ama soyut bir kavramdır. Kişisel yaklaşımlar da kültürel bakımdan değerlidir. Hem bütünleştirici hem ayrıştırıcıdır. Bu öğretimi kimin/kimlerin, hangi aşamalarda ve nasıl yapacağı soruları bu nedenle önem kazanmaktadır.

Söz varlığı ile birlikte kültürel öğeleri barındıran dili kullanırken kültür ve dil yapısı özelliklerinin iyi özümsemiş olması gerekmektedir. Yoksa dil; iletişim sürecinde fayda sağlamaktan uzaklaşarak çeşitli çatışmalara ve önyargılara neden olabilir. Kaplan'a (2000, s. 143) göre dil, milletin yüzyıllar boyunca geçirmiş olduğu yaşantıların bir özeti gibidir. Bu sebeple sosyal hayatımız içerisinde dil her zaman önemli olmuştur. Kramsch (1998, s. 3), dil ve iletişimin beraber ele alınması nedeniyle kültür kavramının da öne çıktığını belirtir. Sonuç olarak dil bir anda ortaya çıkan bir unsurun çok ötesindedir. Dil kültürün önemli bir parçası ve toplumsal iletişimin temel vasıtasıdır. Akarsu (1998, s. 7), Humboldt'un dili "bir ulusun kültür düzeyini gösteren en iyi araç" olarak kabul ettiğini belirtmektedir. Dahası yalnızca kendi diline dayanan, kendi dilinde ilerlemeler sağlayan bir ulus, gerçek bir kültürün inşa edicisi olabilecektir.

Eğitimin kasıtlı bir kültürleme süreci olduğu göz önünde bulundurulduğunda da ana dili eğitiminin çok katmanlı kültürel işlevi ve dolayısıyla önemi ortaya çıkmaktadır. Yetişmiş neslin yeni nesle kültürünü aktaran en önemli eğitim-öğretim aracı ise ders kitaplarıdır (Kılıç, 2005). Ders kitapları önemini ayrıca karşılaşılan ilk kaynak olmasına ve en yaygın olarak kullanılan öğretim materyali olmasına borçludur (Baştürk, 2005; Bayrakçı, 2005; Dilekçi, 2022; Maden, 2021). Basılı öğretim materyalleri olarak tanımlanan (Demirel & Kırhoğlu 2005, s. 2) ders kitapları yaşanan toplumun dili ile yazılmış her türden eserde olduğu gibi kültürel birikimin de aktarıcısıdır (Aşıcı, 2005, s. 247). Bu bağlamda Baştürk (2005, s. 14) ders kitabını çocuğun parçası olduğu toplumla bağlarını oluşturan, o toplumun her türlü yaşamsal ve kültürel unsurlarını içeren ve öğreten ilk kaynak olarak değerlendirir.

İlköğretim ve ortaöğretimin hedef kitle açısından ana dili öğretiminde kritik bir evre olduğu düşünülürse Türkçe ders kitaplarındaki yetersizliklerin aşılması ve öğrencilerin okuduğu her metinde düzgün ve özenli dil kullanımıyla karşılaşmasının önemi takdir edilecektir (Aksan, 1975; Ozil & Tapan, 1991). Ayrıca Türkçe ders kitapları içerdiği edebi metinlerle çocukların kitaplarla tanışmasında aracı bir rol üstlenmektedir. Bu bakımdan çocukların bu kitaplarda tanışacağı metin ve yazarlar sonraki yıllarda

onların edinecekleri edebî zevkin ve okuma kültürünün de temelini oluşturacaktır (Tekşan vd., 2023). Programda da (MEB, 2019, s. 18) ders kitaplarına alınacak metinlerin alanda yaygın olarak kabul görmüş yazar ve eserlerden seçilmesinin ve hem edebi hem kültürel değer taşıyan metinlerin tercih edilmesi gerekliliğinin altı çizilmiştir. Benzer şekilde Yıldırım (2022) Türkçe derslerinde kullanılan metinlerin bir yandan kültürel değerleri koruyup, gelecek nesillere aktaran ve kazandıran bir işlev üstlendiğine dikkat çekmiştir. Bir başka ifadeyle 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu'nun (1973, 14 Haziran) 2. maddesinde yer alan “Türk Milletinin bütün fertlerini; Türk Milletinin milli, ahlaki, insani, manevi ve kültürel değerlerini benimseyen, koruyan ve geliştiren; ailesini, vatanını, milletini seven ve daima yüceltmeye çalışan (...) yurttaşlar olarak yetiştirmek” ilkesini gerçekleştirebilmek için Türkçe derslerine önemli görevler düşmektedir. Bu derslerin bahsi geçen işlevi yerine getirmesinde ise ders kitaplarında tercih edilen metinlerin önemi göz ardı edilemez.

Bu bağlamda Türkçe dersi öğretimi için kullanılan ders kitaplarına seçilen metinlerin Türk kültürünü en iyi temsil eden örnekler arasından seçilmesinin gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Bu temsilin motifler ve mitolojik unsurlar açısından zengin metinlerle sağlanacağı düşünülmektedir. Milli, ahlaki, manevi, tarihi ve kültürel değerlere ulaşmada sözlü edebiyatın rolü inkâr edilemez. Sözlü edebiyata ait eserlerde yer alan mitler milli bilincin özüdür. Mitolojinin önce sözlü edebiyatın sonra da yazılı edebiyatın kaynağını oluşturduğunu ifade eden Bayat (2007) bir milletin kültürünü ve tarihini öğrenmenin mitolojik yapısını öğrenmekten başlayacağını altını çizmektedir.

Motifler ve Mitolojik Unsurlar

Thompson “The Folktale” isimli eserinde motifi gelenekte sürekli bir varoluş gücüne sahip olan masalın en küçük birimi olarak tanımlamaktadır. Bu sürekli varoluş gücünü ise görülmemiş ve çarpıcı bir özelliğe sahip olmasından alır (Ekici, 1998). Halk nesrinde motifin motif olabilmesi için bir olağanüstülük taşıması gerekir. Bu olağanüstülikle kahramanda, olayda, zamanda ya da mekânda karşılaşılabilir. Thompson (1975, s. 19) bu durumu şöyle izah eder: Motifler genellikle sıra dışı bir unsur nedeniyle, sözlü veya edebi bir geleneğin parçası olmaya yetecek kadar çarpıcı karaktere sahip bir unsur nedeniyle, dikkate değer bulunuyor. Yemek yemek ve uyumak gibi sıradan deneyimler bu anlamda geleneksel değilken onlara dikkate değer veya hatırlanmaya değer bir unsur eklendiğinde böyle olabilirler. Örneğin sadece yemek yemenin genellikle bir hikâyede özel bir önemi yokken sihirli bir masada yemek yemek, yardımsever hayvanlarca yemek temin edilmesi, büyü gücü veren yemeklerin yenmesi önemlidir ve genellikle masal anlatıcısı tarafından aktarılır. Anlatı temelli motif çalışmaları söz konusu olduğunda motiflerin tematik olarak incelendiği ve 23 kategoride ele alındığı Thompson’a ait “Motif-Index of Folk-Literature” adlı eser evrensel ölçüde bir başvuru kaynağı olarak tercih edilmektedir (Karagöz, 2019).

Mit kavramı ise kutsal hikâyelerle bağlantılıdır (Seyidoğlu, 2014). Mitlerde her zaman bir yaratma söz konusudur. Bayat (2007) mitolojinin milletleri millet yapan etmenlerden biri olduğuna dikkat çeker. Ataların fikir dünyası ve yaşam tarzını yansıtmasından dolayı mitoloji gizil ve ilk bilgi kaynağı olarak değerlendirilir. Dolayısıyla mitolojik bilincin ürünü olarak mitler, her kavmin milli kültürünün temelini, milli bilincin özünü oluşturur.

Bireyin; kendisini, evreni, olanı biteni ve benzeri anlamlandırma çabasının ürünü olarak karşımıza çıkan mitler, geçmişten gelip geleceğe uzanan bir bilinç oluşturur. Bu yolla nesiller arası kültürel akışı düzenleyen bir köprü vazifesi üstlenir (Gökben Saluk, 2018). Türk mitik tefekkürünün gizemli dünyası bir tabiat felsefesi, bir insanlık anlayışı sunar. Hem ideolojik hem estetik hem de iktisadi-siyasi görüşlerin temelinde yer alan mitolojik başlangıç kök bilincin oluşması gibi Türk halklarının edebi, estetik yaratıcılığına temel kaynak olmuştur. Bu kaynaklık açık bir şekilde toplumsal üretim unsurları olan folklor materyallerinde, güzel sanatlarda, destanlarda, efsane ve masalarda kendini göstermektedir (Bayat, 2007, s. 13).

Ana dili eğitimi amaçlı ders kitaplarının izlenen eğitim politikasının bir ürünü olduğu göz önünde bulundurulduğunda “Nasıl bir insan yetiştirmek istiyoruz?” sorusunun yanıtıyla ilişkisi daha kolay anlaşılacaktır (Ozil & Tapan, 1991, s. 32). Bir toplumun istikbaldeki mevcudiyet ve devamlılığını sağlamak eğitim sisteminde yetiştirilmek istenen insan tipinden ayrı olarak değerlendirilemez. Bu nedenle eğitim sistemiyle yetiştirilmek istenilen insan tipi konusuna gereken özeni göstermek oldukça önemlidir. Eğitim sistemimizde toplumsal devamlılığı sağlamak adına “Atatürk ilke ve inkılaplarına

bağlı, iyi yurttaş ve insan, milli kültür değerlerini benimsemiş ve kültürel kimlik sahibi, meslek sahibi, yapıcı, yaratıcı ve verimli insanlar yetiştirmek” hedeflenmektedir. Ancak bulgular, günümüzde bu hedeflere ulaşılamadığını göstermektedir. Bunda eğitim politikalarımızın yanı sıra ders kitaplarının da önemli rolü vardır. Alanda yapılmış pek çok araştırmada ders kitapları ve kitaplardaki metin seçimleri konusundaki yetersizliklere dikkat çekilmektedir (Aksan, 1975; Dilekçi, 2022; Ozil & Tapan, 1991; Meydan, 2021; Yıldırım, 2022). Diğer yandan ders kitaplarını Türkçe eğitimi, kültür aktarımı ve metin seçimi ekseninde bütünsel olarak ele alan herhangi bir araştırma bulunmamaktadır. Buradan hareketle araştırmanın amacı;

- Türkçe ders kitaplarında yer alan masal motifleri ve mitolojik unsurların tespiti,
- Türkçe ders kitaplarında kullanılabilir masal motifi ve mitolojik unsurlar bakımından zengin metin örneklerinin belirlenmesi olarak belirlenmiştir.

Bu araştırmanın mevcut ders kitabı incelemelerinden farklı olarak Türkçe eğitimi, kültür aktarımı ve metin seçimi kesişiminde yer alması bakımından alana katkı potansiyelinin yüksek olacağı düşünülmektedir.

YÖNTEM

Araştırma nitel bir yaklaşımla yürütülmüştür. Veri toplama yöntemi olarak doküman incelenmesine başvurulmuştur. Araştırmanın ilk amacı olan Türkçe ders kitaplarındaki masal motiflerinin tespiti için başvuru dokümanları 2023-2024 eğitim ve öğretim yılında 1-8. Sınıf düzeylerinde kullanılan Türkçe ders kitapları oluşturmaktadır. Bu kitaplara Millî Eğitim Bakanlığının EBA sistemi üzerinden erişilmiştir. Taramada erişilen ve analiz edilen on dört ders kitabının listesi Tablo 1’de verilmiştir:

Tablo 1. İncelenen Türkçe ders kitapları

Sınıf Düzeyi	Yazar/Editör	Yayın Yılı	Kitap Adı	Yayınevi
1	Sultan Gündoğan Eski, Ali Aktaş	2022	İlkokul Türkçe 1. Sınıf Ders Kitabı	Bilim ve Kültür Yayınları
1	Davut Civelek, Derya Yılmaz Gürbüz, Fatma Karafilik	2021	İlkokul Türkçe 1 Ders Kitabı	MEB
2	Nihat Erdal	2022	İlkokul Türkçe 2 Ders Kitabı	Ada Matbaacılık
3	Ali Aslan	2022	İlkokul Türkçe 3 Ders Kitabı	Gizem Yayıncılık
3	Barış Ekin Karaduman, Erman Özdemir, Onur Yılmaz	2021	İlkokul Türkçe Ders Kitabı 3	MEB
4	Hayriye Kaftan Ayan, Ümit Arslan, Sevim Kul, Nihan Yılmaz	2021	İlkokul Türkçe Ders Kitabı 4	MEB
4	Işıl Uğur Yalçın	2022	İlkokul Türkçe Ders Kitabı 4. Sınıf	Özgün Matbaacılık
5	Şule Çapraz Baran, Elif Diren	2022	Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Türkçe 5. Sınıf Ders Kitabı	Anıttepe Yayıncılık
5	Hülya Ağın Haykır, Hüseyin Kaplan, Ali Kıryar, Rasim Tarakcı, Ercan Üstün	2018	Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Türkçe Ders Kitabı 5	MEB
6	Mehmet Ozan Sarıboyacı	2022	Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Türkçe 6 Ders Kitabı	Ata Yayıncılık
6	Sabri Ceylan, Kadir Duru, Gülten Erkek, Murat Pastutmaz	2021	Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Türkçe 6 Ders Kitabı	MEB

7	Tolga Kır, Emine Kırman, Seda Yağız	2021	Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Türkçe Ders Kitabı 7	MEB
7	Hilal Erkal, Mehmet Erkal	2022	Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Türkçe Ders Kitabı 7. Sınıf	Özgün Matbaacılık
8	Hilal Eseliođlu, Sıdika Set, Ayşe Yücel	2021	Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Türkçe 8 Ders Kitabı	MEB

Tablo 1’de listesi verilen kitaplara erişildikten sonra ikinci aşamada kitaplardaki masal, efsane ve fabl türündeki metinler tespit edilerek içerdikleri motifler bakımından analiz edilmiştir. İkinci araştırma amacı olan Türkçe ders kitaplarında kullanılabilecek masal motifleri bakımından zengin metin örneklerin belirlenmesi için ise erişilen dokümanları tez, makale ve kitaplar oluşturmuştur. Tezlere erişmek için ulusal tez merkezinde “masal motifleri” ve “halk hikayelerinde motifler” anahtar kelimeleri ile tarama yapılmıştır. Makale ve kitaplar da kültürümüzde sık rastlanan motiflere örnek metinleri seçmek için başvurulan diğer veri kaynaklarıdır. Bu veri kaynaklarına dair bilgiler bulgular başlığında paylaşılmıştır.

Araştırmada toplanan verilerinin analizinde tündengelimli nitel içerik analizi yaklaşımı benimsenmiştir (Elo & Kyngas, 2008). Bu bağlamda metinlerdeki motiflerin analizinde Thompson (1975) tarafından geliştirilen kategoriler temel alınmıştır. Alfabetik olarak A’dan Z’ye belirlenen bu 23 kategori şöyledir: A. Mitolojik Motifler; B. Efsanevi Hayvanlar; C. Tabu (Yasak); D. Büyü (vb. Dođüstü Olaylar); E. Ölüler; F. Olağanüstülükler; G. Devler (ve Şeytan); H. İmtihanlar; J. Bilge ve Aptal; K. Aldatmacalar; L. Şansın Tersine Dönmesi; M. Geleceğin Tayini; N. Şans ve Kader; P. Toplum; Q. Ödüller ve Cezalar; R. Esirler ve Kaçaklar; S. İnsanlık Dışı Zulüm; T. Evlilik; U. Hayatın Doğası; V. Din (ve Dinî Hizmetler); W. Karakter Özellikleri; X. Mizah; Z. Çeşitli Motif Grupları (ve Sembolizm). Kodlamalarda kodlayıcılar arası uyuma dikkat edilmiştir (Kuckartz, 2014). Bunun için araştırmanın başında her iki araştırmacı motiflere dair kategori tanım ve örneklerini ayrıntılı olarak incelemiştir. Kararsızlık ve fikir ayrılıkları yaşandığında ise karşılıklı değerlendirmelerle kodlamalarda ortak karara varılarak tutarlılık sağlanmıştır.

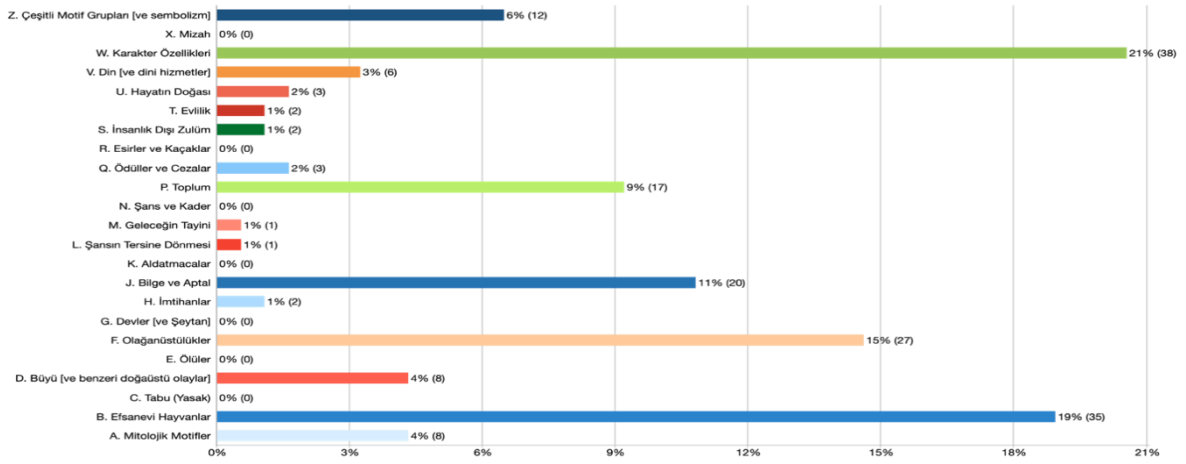
Etik Konular

Bu araştırmanın kavramsal çerçevesinin hazırlanması, veri toplama araçlarının uygulanması, verilerin toplanması, verilerin analizi ve yorumlanması aşamalarının tamamında etik kurallara uygun hareket edilmiştir. Karşılaşılabilecek tüm etik ihlallerde ANKAD Yayın Kurulu’nun hiçbir sorumluluğu bulunmamaktadır. Tüm sorumluluk yazarlara aittir. Bu çalışmanın ANKAD dışında herhangi bir akademik yayın ortamına değerlendirme için gönderilmemiş olduğunu taahhüt ederim. Yapılan bu çalışmada “Yükseköđretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiđi Yönergesi” kapsamında uyulması belirtilen tüm kurallara uyulmuştur. Yönergenin ikinci bölümü olan “Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiđine Aykırı Eylemler” başlığı altında belirtilen eylemlerden hiçbiri gerçekleştirilmemiştir.

BULGULAR

1. Türkçe Ders Kitaplarındaki Masal Motiflerine Dair Bulgular

Türkçe ders kitaplarındaki masal motiflerine dair tespit edilen bulgular verilirken önce motiflerin genel kategori tanımına değinilmiş, ardından metinlerde yer alan motifler ve bu motiflerin metindeki özellikleri tablolar hâlinde sunulmuştur. Bulguların kategorik sunumuna geçmeden önce incelenen Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerdeki masal motiflerinin genel dağılımına değinilmiştir. Aşağıdaki şekil bu dağılımın sıklık ve yüzdeler oranlarını göstermektedir:

Şekil 1. Türkçe ders kitaplarında yer alan masal motiflerinin genel dağılımı

Şekil 1 incelenen ders kitaplarında yer alan metinlerde en fazla yer alan motifin %21 ile karakter özellikleri olduğu göstermektedir. Bunu %19 ile efsanevi hayvanlar ve %15 ile olağanüstülükler takip etmektedir. En az rastlanan motifler ise %1 oranı ile imtihanlar, şansın tersine dönmesi, geleceğin tayini, insanlık dışı zulüm ve evliliğdir. Tabu, ölümler, devler, aldatmacalar, şans ve kader, esirler ve kaçaklar ile mizah ise incelenen metinlerde hiç rastlanmayan motifleri oluşturmaktadır.

Mitolojik Motifler: Mitolojik motifler kategorisine yaratılışla ve dünyanın doğasıyla ilgili motifler girmektedir. Yaratıcı, tanrılar, yarı tanrılar ve kültürel kahramanlar, evrenin yaratılışı ve evrenbilim, yeryüzünün topografik özellikleri, dünya felaketleri, doğal düzenin kuruluşu, insan hayatının yaratılışı ve düzenlenişi, hayvan hayatının yaratılışı, hayvanların özellikleri, bitki ve ağaçların kökeni, bitki özelliklerinin kökeni ile diğer mitolojik unsurlar bu kategorinin alt kategorilerini oluşturmaktadır.

Tablo 2. Mitolojik motifler

	Motifin Geçtiği Metin	Motifin Metindeki Özellikleri	Sınıf Düzeyi	Yayınevi
Mitolojik Motifler	Yakutistan Masalı: Cesur Vay'ın Deniz Macerası	Morsların balıkçıları koruması	4	Özgün
	Geyik Ana	Kırgız yurdunun kuruluşu	5	Anıttepe
		Kırgız ırkının kökeninin boynuzlu geyik anaya dayanması		
	Hacettepe	Hacettepe'nin özelliği ve isminin kökeni	6	MEB
	Yusufçuk	Yusufçuk kuşunun isminin kökeni	7	MEB
	Anadolu Üstüne	Anadolu isminin özellikleri ve kökeni	7	Özgün
	Ankara	Ankara'nın kuruluşu ve şehre adının verilmesine dair farklı anlatılar		
	Kız Kulesi	Kız kulesinin özelliği ve kökeni		

Tablo 2'ye göre Türkçe ders kitaplarında ilk üç sınıf düzeyi hariç olmak üzere tüm sınıf düzeylerinde mitolojik motifler içeren metinlere yer verildiği görülmektedir. Metinlerde sekiz mitolojik motif tespit edilmiştir. Mitolojik motiflerin genellikle bu motifin alt kategorisini oluşturan insan hayatının yaratılışı ve düzenlenişi sınıflamasına dahil olduğu görülmektedir.

Efsanevi Hayvanlar: Mitolojik hayvanlar, büyülü hayvanlar, insan özellikli hayvanlar, dost canlısı hayvanlar, insan ve hayvanın evliliği, hayvanların tuhaf özellikleri, çeşitli hayvan motifleri bu kategorinin alt kategoridir.

Tablo 3. Efsanevi hayvan motifleri

	Motifin Geçtiği Metin	Motifin Metindeki Özellikleri	Sınıf Düzeyi	Yayınevi
Efsanevi Hayvanlar	Karınca ile Ağustos Böceği	Konuşan ağustos böceği ve karınca	1	Bilim ve Kültür
	Tilki ile Leylek	Konuşan, misafirlige giden tilki ve leylek		
	Parti Zamanı	Doğum günü kutlayan tilki, geyik ve ayı. Bundan rahatsız olan diğer orman sakinleri...		
	Mutlu Kedi Doktorunu Güldürüyor	Konuşan, sağlığına dikkat eden kedi	1	MEB
	Demirci Kirpi	Konuşan ve demircilik yapan kirpi vd.		
	Karakulak ile Tomurcuk	Oyun oynayan kedi, kuş ve kirpi		
	Kurbağa ile Kaydırac	Konuşan, oynayan kurbağa	1	MEB
	Bay Yavaş	Konuşan kaplumbağa, kurbağa ve karga		
	Kirpi Nasıl Kitap Okuyacak	Kitap okuyan kirpi		
	Tuhaf Köpek	Konuşan köpekler	2	Ada
	Tarzan	Konuşan hayvanlar		
	Yalnız Köstebek	Konuşan köstebek ve kaplumbağa		
	Deniz Kızı	Konuşan, mektup yazan köpekbalığı ve yunus	3	Gizem
	Düş Macunu	Konuşan, dişlerini fırçalayan tavşan		
	Kırmızı Yaprak	Konuşan ağaç kurdu		
	Dünyayı Gezmek İsteyen Kirpi	Dünyayı gezmek isteyen kirpi	3	MEB
	Meraklıym Soruyorum	Konuşan sincap		
	Ormanlar Kralı	Konuşan ve kral seçen orman sakinleri		
	Akıllı Güvercin Matuka	Akıllı ve konuşan güvercin	4	MEB
	Kirpi Masalı	Yalnızlık çeken kirpi vd.	4	Özgün
	Yavru Ahtapot Olmak Çok Zor	Okula giden, giyinen ahtapot.		
	Kim Korkar Kırmızı Başlıklı Kızdan	Konuşan kurt		
	Deniz Masalı	Konuşan deniz kaplumbağaları	4	MEB
	Güneş'in Gittiği Gün	Kuşun konuşması, dürbün kullanması		
	Haydi Spora	Konuşan, spor yapan köpek		
	Geyik Ana	Kırgızların türediği canlı: Boynuzlu Geyik Ana. Hem çok hızlı koşuyor hem güçlü.	5	Anıttepe
	Özgürlük	Konuşan kurt ve köpek - Özgürlüğüne düşkün köpek		
	Tavşan ile Kaplumbağa	Konuşan ve yarışan tavşan ve kaplumbağa		
	Güvercin	Akıllı ve dostluğu önemseyen fare ve güvercinler	5	MEB
	Kuş Ağacı	Konuşan ve sihir yapabilen bir beyaz kuş		
Aslanla Fare	Konuşan ve sihir yapabilen bir ağaçkakan			
Balıkçıl	Öfkeli aslan ve sabırlı fare	6	Ata	
Kaplumbağayla İki Ördek	Zor beğenen, aç gözlü ve kibirli balıkçıl	6	MEB	
Kedi İle fare	Düş kuran kaplumbağa, iyiliksever ördekler	7	MEB	
	Konuşan ve plan yapan kedi, fare, baykuş, gelincik	8	MEB	

Tablo 3'e bakıldığında 7. Sınıf Özgün Yayınları hariç olmak üzere, tüm kitaplar ve sınıf düzeylerinde "Efsanevi Hayvan" motiflerine yer verildiği görülmektedir. Metinlerde otuz beş hayvan motifi tespit edilmiştir. En yüksek oranda hayvan motifi kullanımının dokuz motifle birinci sınıf düzeyine aitken en düşük oranda hayvan motifi birer motifle 7 ve 8. Sınıf düzeyinde rastlanmaktadır. Efsanevi hayvanların genellikle bu motifin alt kategorisini oluşturan insan özelliği taşıyan hayvanlar sınıflamasına dahil olduğu görülmektedir.

Büyü (vb. Doğaüstü Olaylar): Her türlü büyüdü dönüşüm, büyüdüün bozulması, sihirli nesnelere, sihirli güçler ve diğere tezahürler bu kategoride ele alınmaktadır.

Tablo 4. Büyü motifleri

	Motifin Geçtiğı Metin	Motifin Metindeki Özellikleri	Sınıf Düzeyi	Yayınevi
Büyü (vb. Doğaüstü Olaylar)	Hep Büyük Efsanesi	İnsanın hayvana dönüşmesi: Kuşa dönüşen oğul	4	MEB
	Kuğular	Büyücü üvey anne	6	Ata
		Büyü gücünün açığa çıkması: Üvey annenin kızını çirkinleştirilmesi		
		İnsandan hayvana dönüştürme: Üvey annenin 11 oğlunu kuğuya çevirmesi		
		Büyüdüün bozulması: Süt gölünde yıkanan Nilüfer'in eski güzelliğine kavuşması		
Büyüdüün Bozulması: Kuğu olan şehzadelerin kız kardeşlerinin ördüğü gömlekleri giyip tekrar insana dönüşmesi				
Hacettepe	Tuttuğunun altın olması	6	MEB	
Yusufoçuk	İki küçük çocuğın Yusufçuk kuşuna dönüşmesi	7	MEB	

Tablo 4'e göre 4, 6 ve 7. Sınıf düzeyinde büyü motifini içeren metinlere yer verildiğı görülmektedir. Büyüdü dönüşüm ve büyü gücünün açığa çıkması bu kategoride en çok rastlanan motifleri oluşturmaktadır.

Olağanüstülükler: Buradaki motifler arasında başka dünyalara yapılan yolculuklar; periler, ruhlar ve şeytanlar gibi olağanüstü yaratıklar; denizdeki kaleler gibi olağanüstü yerler ile olağanüstü olaylar yer almaktadır.

Tablo 5. Olağanüstülük motifleri

	Motifin Geçtiğı Metin	Motifin Metindeki Özellikleri	Sınıf Düzeyi	Yayınevi
Olağanüstülükler	Eylül ve Diş Dostları	Konuşan macun ve diş fırçası	1	Bilim ve Kültür
	Didi Enerji İstiyor	Konuşan korkuluk		
	El ve Tırnaklar	Konuşan el ve tırnak	2	ADA
	Futbolcu Efe	Konuşan futbol ayakkabısı		
	Kırmızı Domatesin Yolculuğı	Konuşan sebze ve meyveler		
	Deniz Kızı	Olağanüstü yaratık: Deniz kızı	3	Gizem
	Gezmeyi Seven Ağaç	Konuşan ağaç ve rüzgâr	3	MEB
	Üç Kardeş	Konuşan, ağlayan çam	4	MEB
	Konuşan Kitap	Konuşan kitap		
	Evini Arayan Ardıç Tohumu	Konuşan ağaç ve tohumlar		
	Akdeniz'le Röportaj	Konuşan, uygulanan Akdeniz	4	Özgün
	Yakutistan Masalı: Cesur Vay'ın Deniz Macerası	Cesur Vay'ın rüzgâr ve denizle konuşması		
		Morsun dile gelmesi		
	Sakız Ağacı	Konuşan kavaklar ve sakız ağacı	4	MEB
	Deniz Masalı	Kaplumbağanın balıklar ve Ay ile konuşup yardım istemesi		
Güneş'in Gittiğı Gün	Güneş yerine asılan lamba			

		Kuş ve Bay bilimcinin güneşi ziyareti		
		Ay yerine asılan peynir		
	Ben Bir Çınar Ağacıydım	Ağlayan, gülen insan gibi bir ağaç	5	MEB
	Güneşin Uyuduğu Yer	Yorulan, konuşan güneş. Konuşan deniz ve bulut. Şaşırان bahçe, karınca, ceviz ağacı...		
	Kar Tanesinin Serüveni	Dile gelen kar tanesi		
	Kuş Ağacı	Konuşan ve yürüyen bir ağaç		
	Kuğular	Kuyları altından taşları elmastan bir kumsal Kuğuların sal gibi sıralanıp kız kardeşlerini uçurmaları	6	Ata
	Hacettepe	Tuttuğunun altın olması	6	MEB
	Meşe ile Saz	Konuşan meşe ve saz. Böbürlenen meşe	7	Özgün
	Anadolu Üstüne	Bir bakraç ayranın bir orduya yetmesi	7	Özgün

Tablo 5'e göre sekiz hariç tüm sınıf düzeyindeki kitaplarda olağanüstülük motifi içeren metinlere yer verildiği görülmektedir. Toplam yirmi yedi olağanüstülük motifinin genellikle bitkilerin ve cansız varlıkların konuşturulması yoluyla ortaya çıktığı görülmektedir.

İmtihanlar: Buradaki tüm motifler bilmece, görevler ve araştırmalardır. Tanınma öyküleri aslında kimliği tespit etme sınavlarıdır; bilmece zekâ imtihanlarıdır; görevler ve araştırmalar yetenek imtihanlarıdır. Ayrıca karakter ve diğer niteliklere ilişkin muhtelif imtihanlar de bulunmaktadır.

Tablo 6. İmtihanlar motifi

	Motifin Geçtiği Metin	Motifin Metindeki Özellikleri	Sınıf Düzeyi	Yayınevi
İmtihanlar	Akıllı Evlat	Babanın mirasını kime bırakacağına karar vermek için oğullarının karakterlerini test etmesi	7	MEB
	Akıllı Kız	Hanın evleneceği kızı seçerken bilmece sorması	7	Özgün

Tablo 6, imtihanlar motifinin sadece yedinci sınıf düzeyindeki ders kitaplarında yer aldığını göstermektedir. İki farklı yayınevine ait kitapta bulunan bu motiflerin biri karakter testi, diğeri ise bilmececi.

Bilge ve Aptal: Bu bölüm bilgelik, akıllılık, aptallık alt kategoriden oluşmaktadır. Bunların ortak noktası tamamının zihinsel özelliklere atıf yapıyor olmasıdır.

Tablo 7. Bilge ve aptal motifi

	Motifin Geçtiği Metin	Motifin Metindeki Özellikleri	Sınıf Düzeyi	Yayınevi
Bilge ve Aptal	Karınca ile Ağustos Böceği	Karınca için önceden hazırlık yapması	1	Bilim ve Kültür
	Tilki ile Leylek	Kandıranın kandırılması: Leyleğin tilkiye benzer bir yöntemle, dar ağızlı bir sürahi ile çorba sunarak, ders vermesi.		
	Çiftçiyle Çocukları	Babanın çalışmanın en büyük hazine olduğunu göstermek için oğullarını tarlada hazine aramaya yönlendirmesi		

Parti Zamanı	Uyarıları dikkate alarak tavşanın eğlenirken başkalarını rahatsız etmemesi		
Mutluluk Pınarı	Ali ve Veli'nin babalarının varlığına güvenerek hiç çalışmamaları ve sonuçta mutsuz olmaları İki kardeşin çalışmanın değerini kavraması	3	Gizem
Kral ve Tohum	Kralın çocukların dürüstlüğüne sınamak için onlara çiçek açmayacak tohum dağıtması	3	MEB
Ormanlar Kralı	Tavşanın aklını kullanarak ateşin üzerinde yanmadan geçmesi		
Akıllı Güvercin Matuka	İş birliği yaparak güvercinlerin tuzaktan kurtulması	4	MEB
Yakutistan Masalı: Cesur Vay'ın Deniz Macerası	Morsun deniz dışında ilerleyemeyeceğini bilen Vay'ın çadıra kadar yarışmak istemesi ve balıkçıların onu öldürmesine engel olması	4	Özgün
Padişahın Ebrusu	Padişahın sahteciliği önlemek için fermanlarını kendi yaptığı işaretli ebrulara yazması		
Özgürlük	Kurdun özgürlüğü aç kalmaya tercih etmesi	5	Anıttepe
Güvercin	Bilge güvercinin tavsiyesi ile güvercinlerin iş birliği yaparak tuzaktan kurtulması	5	MEB
Ak Sakallı Bilge Dede	Ak sakallı bilge dedenin yargıcı hatalı kararından döndürmesi	6	Ata
Balıkçıl	Bilgece olmayan tutumun küçük kazanç ve büyük kayba neden olması: Kibirli davranan balıkçılın sonunda karnını doyurmak için sadece sümüklü böceğe kalması	6	MEB
Hacettepe	Tuttuğu her şeyin altın olmasını dilemesi		
Kaplumbağayla İki Ördek	Kaplumbağanın ağzını açtığı için düşmesi	7	MEB
Akıllı Evlat	Küçük evladın hem iyilik yapıp hem de memlekete faydalı insanlar yetiştirmeyi seçmesi		
Akıllı Kız	Karısının saraydan ayrılırken en sevdiği şey olarak hanı yanına alması sonucu hanın karısını affetmesi	7	Özgün
Kedi ile Fare	Akıllı farenin diğer düşmanlarından kurtulmak için zor durumdaki kediye yardım etmesi	8	MEB

Bilge ve aptal motifinin, ikinci sınıf hariç olmak üzere, tüm sınıf düzeyindeki ders kitaplarında yer aldığı görülmektedir. Toplam yirmi yerde geçen bu motiflerin bilgelik, akıllılık ve aptallık alt kategorilerinin tamamından örnekler içerdiği görülmektedir. Bilgelik bunlar arasında en sık rastlanan motif olarak öne çıkmaktadır.

Şansın Tersine Dönmesi: Burada Kül Kedisi masalının çeşitlemesi olan yoksulluktan zenginliğe geçişle ilişkilendirilen motifler bulunmaktadır. En küçük çocuğun zafer kazanması, ümitsiz kahraman, alçakgönüllülüğün ödüllendirilmesi, zayıfların zaferi ve gururun alçaltılması şansın tersine dönüşü motifleri arasında yer almaktadır.

Tablo 8. Şansın tersine dönmesi motifi

	Motifin Geçtiği Metin	Motifin Metindeki Özellikleri	Sınıf Düzeyi	Yayınevi
Şansın Tersine Dönmesi	Kırk Haramiler	Keloğlan'ın alçakgönüllülüğünün onu ve annesini saraya taşıması	3	Gizem

Şansın tersine dönmesi motifinin bir kez ve üçüncü sınıf düzeyi bir metinde yer almakta ve kahraman alçakgönüllüğü nedeniyle ödüllendirilmektedir.

Geleceğin Tayini: Geri dönülemez hükümler, pazarlıklar, vaatler ve yeminler gibi geleceğin kesin düzenlemeleriyle ilgilidir. Ayrıca kehanetler ve lanetler de bu kategoride değerlendirilmektedir.

Tablo 9. Geleceğin tayini motifi

	Motifin Geçtiği Metin	Motifin Metindeki Özellikleri	Sınıf Düzeyi	Yayınevi
Geleceğin Tayini	Kız Kulesi	Falcıların kralın kızını yılan sokarak öleceğini bilmeleri	8	MEB

Geleceğin tayini motifinin MEB yayınevine ait sekizinci sınıf kitabında bir kez yer aldığı görülmektedir. Bu motif kehanetle ilgilidir.

Toplum: Sosyal sistemle ilgili motiflerdir. Kraliyet ve soyluluk, diğer sosyal düzenlemeler, aile, diğer sosyal bağlar, ticaret ve meslekler, devlet, gelenekler ve toplumla ilgili diğer motifler bulunmaktadır.

Tablo 10. Toplum motifi

	Motifin Geçtiği Metin	Motifin Metindeki Özellikleri	Sınıf Düzeyi	Yayınevi
Toplum	Çiftçiyle Çocukları	Baba ve oğulları	1	Bilim ve Kültür
	Kırk Haramiler	Keloğlan'ın annesinin elini öpmesi	3	Gizem
	Mutluluk Pınarı	Zengin baba ve babanın zenginliğine güvenen oğulları		
	Kral ve Tohum	Kral	3	MEB
	Hep Büyük Efsanesi	Cömert baba ve cimri oğul	4	MEB
	Padişahın Ebrusu	Padişah ve halk	4	Özgün
	Geyik Ana	Kırgızların aile yaşamı	5	Anıttepe
		Kırgızların geçim kaynakları: Tarım, hayvancılık ve balıkçılık		
	Kuğular	Padişahın ava çıkması	6	Ata
		Padişah, şehzade, hanım sultan, kadı...		
Baba, evlat, üvey anne, damat				
Sır Tutamayan At Bakıcısı	Padişah, şehzade, at bakıcısı	6	MEB	
Hacettepe	Padişah			

	Akıllı Evlat	Zengin adam - Aile: Baba ve üç oğul	7	MEB
	Akıllı Kız	Han, hanşa, çoban, ak sakallar, fakir kız	7	Özgün
	Kedi ile Fare	Dostluk ve düşmanlık. Kedi ve farenin diğer düşmanlarından kurtulmak için kısa süreli dostluk etmeleri	8	MEB
	Kız Kulesi	Kral, falcı, nöbetçiler		

Toplum motifinin, 2. Sınıf hariç olmak üzere, tüm kitaplarda bulunduğu ve 17 yerde geçtiği görülmektedir. Bu motifler toplum kategorisinin aile, toplumsal yapı, sosyal sınıf, gelenekler ile ticaret ve meslekler alt başlığına dahildir.

Ödüller ve Cezalar: Farklı eylem ve davranışların sonuçlarını içeren anlatılar bu kapsamda ele alınmaktadır. Bir işin ödüllendirilmesi, ödüllerin doğası, cezalandırılan eylemler ve ceza türleri bu kategoride yer almaktadır.

Tablo 11. Ödüller ve cezalar motifi

	Motifin Geçtiği Metin	Motifin Metindeki Özellikleri	Sınıf Düzeyi	Yayınevi
Ödüller ve Cezalar	Kuğular	Nilüfer'in asılması kararı	6	Ata
	Sır Tutamayan At Bakıcısı	Sırrı açıklamanın cezalandırılması	6	MEB
	Akıllı Kız	Hanın kendisinden başkasına öğüt vermeyeceğine söz vermesine rağmen sözünü bozan karısını saraydan kovması	7	Özgün

Ödüller ve cezalar motifi 6 ve 7. sınıf düzeyi kitaplarda yer almakta ve üç farklı yerde geçmektedir. Bunların tamamı ceza alt kategorisine aittir.

İnsanlık Dışı Zulüm: Bu kategoride çeşitli cinayet ve sakatlama yöntemleriyle birlikte, zalim akrabalar, acımasız fedakarlıklar terk edilmiş veya öldürülmüş çocuklar ile acımasız işkenceler bulunmaktadır.

Tablo 12. İnsanlık dışı zulüm motifi

	Motifin Geçtiği Metin	Motifin Metindeki Özellikleri	Sınıf Düzeyi	Yayınevi
İnsanlık Dışı Zulüm	Kuğular	Üvey anne: Çocuklarına büyü yapan üvey anne	6	Ata
	Yusufoçuk	Çocuklarına eziyet eden üvey anne	7	MEB

İnsanlık dışı zulüm motifinin 6 ve 7. sınıf düzeyinde yer almakta ve iki farklı yerde geçmektedir. Bu motifler üvey annenin çocuklara eziyeti şeklindedir.

Evlilik: Burada aşk, evlilik, evlilik hayatı, saflık ve bekarlık, yasak cinsel ilişki, hamilelik ve doğum ile çocuk bakımı konusundaki motifler yer almaktadır.

Tablo 13. Evlilik motifi

	Motifin Geçtiği Metin	Motifin Metindeki Özellikleri	Sınıf Düzeyi	Yayınevi
Evlilik	Yusufoçuk	Eşi ölen adamın evlenmesi	7	MEB
	Akıllı Kız	Hanın evlenmesi	7	Özgün

Evlilik motifine 7. sınıf düzeyi yer verilmektedir.

Hayatın Doğası: Hayatın doğası ve eşitsizliğini konu alan motifler bu kategoride değerlendirilmektedir.

Tablo 14. Hayatın doğası motifi

	Motifin Geçtiği Metin	Motifin Metindeki Özellikleri	Sınıf Düzeyi	Yayınevi
Hayatın Doğası	Kırk Haramiler	Keloğlan ve annesinin çok fakir insanlar olması	3	Gizem
	Yakutistan Masalı: Cesur Vay'ın Deniz Macerası	Yaşamın adaletsizliği, fakirlik	4	Özgün
	Ak Sakallı Bilge Dede	Zengin ve fakir. Çok yoksul bir aile ve varlıklı komşuları	6	Ata

Hayatın doğası motifine 3, 4 ve 6. sınıf düzeyinde yer verildiği ve üç farklı yerde geçtiği görülmektedir. Bu motifler yaşamın adaletsizliği alt kategorisine aittir.

Din (ve dinî hizmetler): Dini hizmetler, dini kuruluş ve objeler, kutsal kişiler, dini inançlar, yardım, dini kurallar ve çeşitli dini motifler bu kategorinin alt kategorilerini oluşturmaktadır.

Tablo 15. Din motifi

	Motifin Geçtiği Metin	Motifin Metindeki Özellikleri	Sınıf Düzeyi	Yayınevi
Din (ve dinî hizmetler)	Kırk Haramiler	Dini inanış	3	Gizem
	Yavru Ahtapot Olmak Çok Zor	Ahtapotun yılan balığına dönüşmek için dua etmesi	4	Özgün
	Kuğular	abdest almak, namaz kılmak, tövbe etmek	6	Ata
	Hacettepe	Dua etmek, namaz kılmak, abdest almak	6	MEB
		Hızır'ın çıkagelmesi ve yardımı		
Yusufçuk	Çocukların Allah'a "Bizi ya bir taş eyle ya bir kuş!" diye dua etmesi.	7	MEB	

Din motifine farklı sınıf düzeylerinde altı kez rastlanmaktadır; bunlar genellikle dini inanç ve ibadetlere dairdir.

Karakter Özellikleri: Hem olumlu (sabır, alçakgönüllülük) hem de olumsuz (açgözlülük, cimrilik, kıskançlık) karakter özelliklerini gösteren motifler bu kategoride yer almaktadır.

Tablo 16. Karakter özellikleri motifi

	Motifin Geçtiği Metin	Motifin Metindeki Özellikleri	Sınıf Düzeyi	Yayınevi
Karakter Özellikleri	Karınca ile Ağustos Böceği	Çalışkanlık ve tembellik/miskinlik	1	Bilim ve Kültür
	Tilki ile Leylek	Kurnazlık ve paylaşım		
	Çiftçiyle Çocukları	Çalışkanlık		
	Parti Zamanı	Kibarlık ve düşüncesizlik		
	Eylül ve Diş Dostları	Temizlik/sağlığa özen gösterme		
	Mutlu Kedi Doktorunu Güldürüyor	Sağlığına özen gösteren kedi		
	Tuhaf Köpek	Düşmanlık, ayrımcılık: Diğer köpeklerin benekli olduğu için	2	Ada

		hastalık bulaşacak diye benekli köpeği dışlamaları		
	El ve Tırnaklar	Temizlik		
	Futbolcu Efe	Çalışkanlık		
	Tarzan	Doğa sevgisi		
	Yalnız Köstebek	Sözünde durmamak	3	Gizem
	Kırk Haramiler	Dürüstlük		
	Mutluluk Pınarı	Çalışkanlık ve tembellik		
	Deniz Kızı	Kirlilik(doğanın kirlenmesi) ve doğa sevgisi		
	Düş Macunu	Kirlilik, fırçalanmayan sarı dişler		
	Kırmızı Yaprak	Başkalarının eşyalarını alırken izin istememek		
	Dünyayı Gezmek İsteyen Kirpi	Çalışkanlık, sabır		
	Meraklıyım Soruyorum	Bilmek merakı		
	Kral ve Tohum	Dürüstlük	3	MEB
	Ormanlar Kralı	Akıllılık		
	Üç Kardeş	Kibir, böbürlenmek		
	Akıllı Güvercin Matuka	Birlikte hareket etmek, iş birliği	4	MEB
	Hep Büyük Efsanesi	Cimrilik		
	Kirpi Masalı	Dışlamak, ayrımcılık	4	Özgün
	Yavru Ahtapot Olmak Çok Zor	Kendini olduğu hâliyle sevmek		
	Yakutistan Masalı: Cesur Vay'ın Deniz Macerası	Cesarete övgü		
	Çiçeklere Maniler	Çalışkanlığa övgü		
	Sakız Ağacı	Ayrımcılık (Kavak ağaçlarının sakız ağacını dışlaması)		
	Haydi Spora	Spor yapmayı sevmek		
	Tavşan ile Kaplumbağa	Kendini beğenmiş şımarık tavşan	5	Anıttepe
	Ben Bir Çınar Ağacıydım	Acımasızlık, doğaya ve diğer canlılara saygısızlık	5	MEB
	Aslanla Fare	Yardımsız olmak	6	Ata
		Alçakgönüllü olmak, kibirden uzak durmak		
	Balıkçıl	Zor beğenmek, aç gözlülük ve kibirlilik-Uysallık	6	MEB
	Sır Tutamayan At Bakıcısı	Sırna sadık kalmamak		
	Hacettepe	Aç gözlülük		
	Kaplumbağayla İki Ördek	Gevezelik	7	MEB
	Meşe ile Saz	Kibirli meşe, alçakgönüllü saz	7	Özgün

Karakter özellikleri motifine, 8. sınıf hariç olmak üzere, tüm diğer sınıf düzeylerinde yer verilmekte ve otuz sekiz kez rastlanmaktadır. En fazla rastlanan motif olma özelliğine sahip karakter özelliklerinin olumlu ve olumsuz karakter özellikleri alt başlığına ait olduğu görülmektedir.

Çeşitli Motif Grupları (ve sembolizm): Bu kategoride formüller; sembolizm; kahramanlar; benzersiz istisnalar; tarihi, soyla ilgili ya da biyografik motifler ile korku hikayeleri yer almaktadır.

Tablo 17. Çeşitli motif grupları

	Motifin Geçtiği Metin	Motifin Metindeki Özellikleri	Sınıf Düzeyi	Yayınevi
Çeşitli Motif Grupları (ve sembolizm)	Kırk Haramiler	Kırk harami	3	Gizem
	Kırmızı Yaprak	Üç arkadaş		
	Üç Kardeş	Üç çam kardeş	3	MEB
	Padişahın Ebrusu	Üç ebru	4	Özgün
	Kuğular	Nilüfer'in rüyasına giren ak saçlı yaşlı kadının ona büyüünün etkisinden nasıl kurtulacağını anlatması	6	Ata
		Nilüfer'in rüyasına giren ak saçlı kadından kardeşlerine yapılan büyüünün nasıl bozulacağını öğrenmesi		
		40 gün 40 gece düğün		
	Akıllı Evlat	40 atlı, 100 deve , 40 katır ve 40 erkek çocuk	7	MEB
		Kızıl ve boz akan su		
	Akıllı Kız	Doğanın üç gün aç bırakılması, üç ak sakal, üç bilmece	7	Özgün
Ak doğan				
Sarı Bay'ın çocuksuzluğu				

Çeşitli motif grupları kategorisinde toplam 12 motife farklı sınıf düzeylerinde rastlanmıştır. Bu motifler sembolizm kapsamında değerlendirilen sayı, renk ve rüya motifi türündedir.

2. Türkçe Ders Kitaplarında Kullanılabilecek Masal Motifi Bakımından Zengin Metin Örneklerin Belirlenmesine Dair Bulgular

Araştırmanın ikinci amacı doğrultusunda Türkçe ders kitaplarında kullanılabilecek masal motifleri bakımından zengin örneklerin belirlenmesine dair bulgular bu başlıkta ele alınmıştır. Bulgular masallar ve halk hikayeleri olarak belirlenen iki metin türü sınıfında incelenmiştir. Her bir metin türü ve içerdikleri motiflerle ilgili tablolara sırasıyla aşağıda yer verilmiştir. Tablo 18'de motifler bakımından zengin masal örnekleri sunulmuştur:

Tablo 18. Masal motiflerine çeşitli masallardan örnekler

	Motifin Geçtiği Masal	Motifin Masaldaki Özellikleri	Masala Ulaşılan Kaynak
karakter özellikleri	Tilki, Kısıkç ve Tosbağa	Kurnaz ve açgözlü tilki	Kumartaşlıoğlu, 2006
	Koyunla Çakal	İntikam alan koyun	
	Süpürgecinin Kızı	Bilmeceleri bilen kız	
	Altın Saçlı Kızla Sırma Saçlı Oğlan	Yardımlaşma davranışı	
	Tilki	Bir tilkinin kurnazlığı	

	Keçi Çobanı	Kibirliliği nedeniyle kadere karşı çıkan padişahın kötü sonu	
	Tereci Kızı	Gururlu padişahın pişman olması	
	Borçlu Oğlan	Yapılan iyiliğin karşılıksız kalmaması	
din (ve dini hizmetler)	Altın Koç	Dervişlerin kahramanlara yol göstermesi	Alıyev, 2011
	Mahmut ile Maymun Kız	Dua ile hayvanın insana dönüşmesi	Eren, 2017
	Şah İsmail	Derviş gelene kadar çocuğa isim verilmemesi	Kumartaşlıoğlu, 2006
evliliği	Sır Saklamayan Padişah Kızı Masalı	Padişahın küçük kızının korksa da bir yılanla evlenmesi.	Orta & Rahavi, 2024
aldatmacalar	Tilki	Bir tilkinin yolda karşılaştığı ayı ve kurdu kurnazlıkla kandırması	Kumartaşlıoğlu, 2006
	Küçük Tilki	Küçük kuruğuyla dalga geçilen tilkinin hile yapıp arkadaşlarının kuyruklarını koparması	
bilge ve aptal	Altı Kız Babası	Masal kızının zekasıyla altın elmayı hamamda Beyoğlu'nun cebinden alarak kendisine verilen görevi başarması	Özcan & Erdik, 2021
	Kaz Yollasam Yolar Mısın?	Masal kızının padişahın sorusuna zekice bir cevap vermesi	
	Ben Bir Yeşil Yaprak İdim	Şehzadenin sordurduğu soruya doğru cevap veren kızla evlenmesi	
imtihanlar	Tuz Kadar Sevgi	Padişahın oğulları arasından hangisinin tahta geçeceğine sorduğu soruya verdikleri cevaba göre karar vermesi	Atlı, 2018
	İlik Sultan	Tanıma imtihanı: Masal kızının tabutun başına gidip bir şiir okuması, böylece şehzadenin onu tanınması	Özcan & Erdik, 2021
	Bacı Bacı Can Bacı	Tanıma imtihanı: Şehzadenin balığın karnında şiir okuyan kızı duyarak onu tanınması ve kurtarması	
	Dünya Güzeli Mehmed Eşkîya	Evlilik imtihanı	
	Yedi Kardeşler	Sabır imtihanı: Kaybolan kardeşlerini bulmak için kahramanın annesinin yaptığı eşekle yola çıkması	
devler (ve şeytan)	Altın Saçlı Yiğit	Peri-Dev motifi: Bu Özbek masalında adam dev anasına sadaka verir. Dev anası da onu dileğini gerçekleştirip ona bir elma verir. Şartı ise doğacak oğlu yedi yaşına girince kendisine göndermesidir. Çocuğa merhametli peri ne yapması gerektiğini söyler.	Yalçınkaya, 2024
	Kayıp Nikâh	Peri kızı motifi: Bu Uygur masalında yüzük, peri kızı tarafından yiğide verilir. Yiğit ancak parmağındaki bu yüzük sayesinde sihirli bahçedeki meyvelerden yiyebilir.	
	Zülkarneyn	Dev motifi-Yüzük motifi: Bu Kırım Tatar masalında Zülkarneyn devin kaçırdığı kızları kurtarır. Kızlar ona isimlerinin yazılı olduğu yüzükleri verirler.	
	Zümrüdü Anka ile Şehzade	Ejderha motifi	Türkan, 2016
	Altın Elma	Elma ağacının her yıl verdiği tek altın elmayı ejderhanın çalması	
	Şah İsmail	Şah İsmail'in Gülperi adındaki kızın ağabeylerini devlerden kurtarması	Kumartaşlıoğlu, 2006

olağanüstülükler	Seyfölmülük	Melikşah'ın maymunlar diyarına padişah olması	Atlı, 2018
	Öksüz Kız	Öksüz kızın ab-ı hayat suyundan içtikçe ve suda yıkandıkça güzelleşmesi	Yalçinkaya, 2021
	Hırızva Güzeli	Hırızva Güzeli'ni bulmak için yola çıktıktan sonra taş kesilen oğlan ve arkadaşlarının üzerlerine ab-ı hayat damlatılmasıyla dirilmesi	
	Ne İdim Ne Oldum Ne Olacağım	Çaresiz bir hastalığa yakalandığı için dağ başına terk edilen padişah kızının iki kaya arasından çıkan ab-ı hayatı içtikten sonra yaralarının iyileşmesi	
	Saklamayan Padişah Kızı Masalı	Mindilhava'nın karısını bir ağaca kendisini de bir dervişe dönüştürmesi	Orta & Rahavi, 2024
	Çımbek	Yüzük motifi-Olağanüstü özellikler: Kel kahramanın Güzel Ayım adında, olağanüstü özelliklere sahip eşinin onu birçok engelden kurtarması. Eşinin işleri öldürmesine yardım etmek için ona altın bir yüzük vermesi.	Yalçinkaya, 2024
	Bülbülgoya	Olağanüstü hayvan-olağanüstü nesne ve din motifi: Bu Uygur masalında büyülu bahçenin kapı bekçileri aslan ve kaplanlardır. Devler padişahının küçük kızı Bülbülgoya'yı bahçeden çalmaya gelen yiğide âşık olur ve ona sihirli bir yüzük verir. Yüzüğü gören aslan ve kaplanlar yiğidin kapıdan geçmesine izin verir.	Yalçinkaya, 2024
	Altın Yüzük	Bu Kazak masalında akyılan kendisine yardım eden Murat'a annesinin parmağında olan altın yüzüğü verir.	
	Şah İsmail	Çocuksuzluk motifi: Çocuğu olmayan bir padişahın, dervişin verdiği sihirli elmayı karısıyla yiyip elmanın kabuklarını da atına yedirmesi. Onun bir oğlu; atının da tayının olması.	
büyü (ve benzeri)	Sihirli Kandil	Yer altında mahsur kalan Alahaddin sihirli yüzük yardımıyla yeryüzüne çıkması	Yalçinkaya, 2024
	Muradına Ermeyen Dilber	Perinin kıza sihirli bir yüzük vermesi	
tabu (yasa)	Bacı Bacı Can Bacı	Yasak motifi: Erkek çocuğunun geyik izinde biriken suyu içerek yasağı çiğnemesi ve sonuçta geyik olması	Boz, 2023
	Yedi Kardeşler	Dev motifi-Yasak motifi	
çeşitli motif	Gençlikte Mi, Kocalıkta Mı?	Ok sembolü	Atlı, 2018

Tablo 19'da ise zengin motif içeriğine sahip halk hikayesi örnekleri sıralanmış; burada yer alan motiflerin özellikleri ile erişilen kaynağın bilgileri paylaşılmıştır:

Tablo 19. Masal motiflerine çeşitli halk hikayelerinden örnekler

	Motifin Geçtiği Halk Hikâyesi	Motifin Hikâyedeki Özellikleri	Kaynak
karakter özellikleri	Necef ile Perzad Hikayesi	Perzad Hanım'ın sadık, şair, yiğit, eğitimli ve inançlı biri olması	Kara, 1988
	İbrahim Hikayesi	Hüreynisa Hanım'ın şair ve âşık olması	
	Dirse Han'ın Oğlu Boğaç Han	Dirse Han'ın hanımın evlat sevgisi	
	Koroğlu Hikayesi	Rukiye Hanım'ın akıllı, zeki, olgun bir kişi olması	

	Baba Ruşen	Cömertlik, minnettarlık, fedakârlık, itaat, itaatsizlik, cesaret, kahramanlık, bağlılık, doğruluk, meraklılık	Dursun, 2016
	Zeynel Arap	Cömertlik, minnettarlık, cesaret, fedakarlık, itaat, kahramanlık, bağlılık, doğruluk, sahtekarlık, yalancılık, nankörlük, kıskançlık, zor kullanma	
din (ve dini hizmetler)	Baba Ruşen	Dua, namaz kılmak, cami, Allah inancı	Dursun, 2016
	Zeynel Arap	Dua, namaz kılmak, abdest alma, Kuran-ı Kerim okuma, Hak dine davet	
	Aşık Garip ve Şah Senem Hikayesi	Dua ederek dileğin kabul olması, babanın oğluna duası, beddua	Karakuş, 2023
	Kirmanşah	Dua ederek Allah'tan yardım isteme, çocuksuzluktan dolayı dua etme	
	Ercişli Emrah ve Selvi Han Hikayesi	Başına gelecek kötü işten dua ederek kurtulma, beddua, dua	
	Aşık Kerem ile Aslı Hikayesi	Çocuksuzluktan ötürü dua etmek, kişiyi Hak dine çağırmak, Kerem'in sevdiği için dua etmesi	
	Derdiyok ve Zülfüsiyah Hikayesi	dua	
	Arzu ile Kamber Hikayesi	dua	
	Tahir ile Zühre Hikayesi	Padişahın çocuksuzluktan ötürü dua etmesi, Tahir'in Zühre'ye bedduada bulunması	
	Tahir ile Zühre Hikayesi	Hızır veya derviş yardımı motifi	Akyüz, 2022
	Asuman ile Zeycan'ın Hikayesi	Namaz kılmak	Yapıcı, 2021
	Garip-Senem Hikayesi	Garib'in Cüneydi Bağdadi ile karşılaşması ve sorularına doğru cevap vererek duasını alması	Aydoğan, 2006
	Garip-Senem Hikayesi	Şah Senem'in dua etmesi ve duasının kabul olması	
	Avcı Mustafa ve Şahnizer Sultan Hikayesi	Bade içmek, dervişlik, keramet	Yağmur, 2017
	Yetim Abdullah ile Selvinaz Sultan Hikayesi	Dua	
	Komşu Kızı ile Afşin	Allah'a evlat vermesi için dua etme	Birkan Akhan, 2018
	Komşu Kızı ile Afşin	İki kadının rüyasında, pir-i fani dede elinden şerbet içmesi	
	Yaralı Mahmut Hikayesi	Hızır	Yağmur, 2017
	hayatın	Baba Ruşen	Zenginlik ve yoksulluk
Yaralı Mahmut Hikayesi		Zenginlik ve yoksulluk	Yağmur, 2017
evlilik	Zeynel Arap	İlk görüşte aşk, rüyada âşık olma, evlilik, düğün merasimi	Dursun, 2016
	Köroğlu	Aşk, evlilik	Çetin, 1988
	Çöl Hasan ile Gül Safya	Âşık olma, sevgililerin karşılaşması	Türkan & Güneş, 2023

	Avcı Mustafa ve Şahnizer Sultan Hikayesi	Evlilik, düğün merasimi	Yağmur, 2017
insan dışı	Zeynel Arap	Yaralama, işkence, babanın oğlunu öldürmeyi planlaması	Dursun, 2016
esirler ve kaçaklar	Zeynel Arap	Kaçırılan prenses, devler tarafından kaçırılma, kuyuya hapsedme	Dursun, 2016
	Nevruz ile Gendab Hikayesi	Esirlik	Kara, 1988
	Çöl Hasan ile Gül Safya	Çöl Hasan'ın Safya'yı kaçırması	Türkan & Güneş, 2023
ödülleri ve cezalar	Baba Ruşen	Zenginlikle mükafatlandırma; iyiliği, çalışkanlığı ödüllendirme; kölelerin ödül olarak serbest bırakılması	Dursun, 2016
	Zeynel Arap	İhanete teşebbüs, kaçırmak, nankörlüğün cezalandırılması	
	Kadı ve Uğru Aşık Garip Hikayesi Hırsız Masalı	Cezalandırma, ödüllendirme	Çetin, 1988
	Avcı Mustafa ve Şahnizer Sultan Hikayesi	Şahnizer Sultan'ın babasının ceza için Mustafa'yı zindana atması	Yağmur, 2017
	Yetim Abdullah ile Selvinaz Sultan Hikayesi	Sabah Abdullah'ın doğruca zindana atılması	
	Yaralı Mahmut Hikayesi	Mahbub'un kendisini yenecek erkeklerle mükâfat olarak evleneceğini söylemesi	
toplum	Baba Ruşen	Kral, din adamları, köleler, cariyeler	Dursun, 2016
	Zeynel Arap	Kral, prens, din adamları, cariyeler	
	Kıssa-yı Furgun	Kral, cariyeler	
	Yetim Abdullah ile Selvinaz Sultan Hikayesi	İbrahim Şah, bir çift haber güvercininin saraydan çalınması üzerine, güvercinler bulununcaya kadar kara giyileceğini söylemesi.	Yağmur, 2017
şans ve kader	Zeynel Arap	Kaderin değişmezliği, talihin iyi hediyeleri, şanslı insan, şanssız yerler, tesadüfi karşılaşmalar	Dursun, 2016
	Kıssa-yı Furgun	Kaderin değişmezliği, şanslı insan	
geleceğin tayini	Kıssa-yı Furgun	Kehanetin gerçekleşmesi, rüya aracılığıyla kehanet	Dursun, 2016
	Seyfü'l-Mülük ile Bedi'ül Cemâl Hikâyesi	Kahramanların geleceğinin münecimler tarafından padişaha aktarılması	Savur, 2020
	Garip-Senem Hikayesi	Falcı ninenin uyarıları ve tavsiyeleri	Aydoğan, 2006
	Komşu Kızı ile Afşin	Nevirge ninenin anlatılan rüyadan geleceği tahmin etmesi	Birkan Akhan, 2018
	Komşu Kızı ile Afşin	Aksakallı bir dedenin Afşin'e sevdiğinin adının "Gül Sedef" olduğunu söylemesi ve nasıl kavuşacaklarını anlatması	
şansın	Zeynel Arap	Kötü giden talihin iyiye dönmesi, iyiliğin kötülük karşısında zafer kazanması	Dursun, 2016
	Kıssa-yı Furgun	Fakir oğlanın kral olması	

aldatmacalar	Zeynel Arap	Aldatarak ölümden kurtulma, aldatıcı anlaşmalar, aldatanın kendi tuzağına düşmesi, hileler ve sahtekarlıklar, ikiyüzlülüğün ortaya çıkarılması	Dursun, 2016
	Baba Ruşen	Kralın sarayına elbise değiştirerek girme, hain kral	
	Avcı Mustafa ve Şahnizer Sultan Hikayesi	Mustafa'nın hekim kılığına girerek takma sakal takarak sevgilisinin yanına yalnız girmeyi başarması	Yağmur, 2017
	Yaralı Mahmut Hikayesi	Mahbub'un, Arap'ın kıyafetlerini giyerek Mahmut ve askerleriyle savaşması, sahte ölüm	
bilge ve	Baba Ruşen	Akıllı bir insan, akıllı bir oğlan	Dursun, 2016
imtihanlar	Zeynel Arap	Kralın kızıyla evlenebilmenin şartları, hüner imtihanı	Dursun, 2016
	Çoban Mirzahan Hikayesi	Mirzahan'ın Aşık Bedirhan'la imtihanı	Yağmur, 2017
	Baba Ruşen	Zorla verilen görev, hüner imtihanı	Dursun, 2016
de ve	Zeynel Arap	Devler	Dursun, 2016
	Baba Ruşen	Ejderhalar	
olağanüstülükler	Zeynel Arap	Devler tarafından korunan diğer dünyaya giriş, büyük devlerin fiziki görünüşleri, devlerin insanları kaçırmaları ve mağlup olmaları	Dursun, 2016
	Baba Ruşen	Ejderhanın ağzından ateşler saçması, ejderhaların öldürülmesi	
	Çöl Hasan ile Gül Safya	Öldükleri yerdeki mendilin çimene dönüşerek cesetlerini gizlemesi	Türkan & Güneş, 2023
	Avcı Mustafa ve Şahnizer Sultan Hikayesi	Derviş'in Avcı Mustafa'nın sevdiği kızı avcunun içinde göstermesi; Şahnizer Sultan'ın türkü söyleyerek iyileşmesi	Yağmur, 2017
	Seyfû'l-Mülûk ile Bedi'ül Cemâl Hikâyesi	Ejderha gibi ağzından alevler saçan yılan	Savur, 2020
	Yaralı Mahmut Hikayesi	Cadı	Yağmur, 2017
	Komşu Kızı ile Afşin	Ejderhanın gözü kuyruğunda olması Afşin'in ejderhanın kuyruğuna ok atıp ejderhanın gözünü kör etmesi	Birkan Akhan, 2018
	Komşu Kızı ile Afşin	Ejderhanın her mevsim başı gelip yaşları yedi ila on beş olan kızları yemesi	
	Kırmanşah Hikâyesi	Devlerin ikametgâhı olan ve olağanüstü özelliklere sahip mekân olarak Kâf Dağı	Tüzel, 2022
	Davutoğlu Süleyman Hikâyesi	Konuşan Zümrüdüanka	
ölüler	Zaloğlu Rüstem Hikâyesi	Devlerin ikametgâhı olan Kâf Dağı ve kahramana yardım eden Zümrüdüanka	
	Baba Ruşen	İnsanların kılıçtan geçirilmesi	Dursun, 2016
büyü (ve benzeri)	Zeynel Arap	Devlerin öldürülmesi	
	Kıssa-yı Fergun	Firavun'un rüyasında kayan bir yıldız görmesi	
	Seyfû'l-Mülûk ile Bedi'ül Cemâl Hikâyesi	Sihirli nesneyi koruyan tılsımlı aslan	Savur, 2020
	Tahir ile Zühre Hikayesi	Bade içme motifi	Akyüz, 2022

	Yaralı Mahmut Hikayesi	Cadının sihir gücüyle Mahmut'u geyik şekline sokması ve böylece kavuşmalarını engellemesi, cadının uçarak İstanbul'a gitmesi	Yağmur, 2017
	Seyfü'l-Mülûk ile Bedi'ül Cemâl Hikâyesi	Şehzadeye göz değdiğine inanılması ve çözüm aranması	Savur, 2020
	Tahir ile Zühre Hikayesi	Elma motifi (Çocuk sahibi olmak için elma yemek)	Akyüz, 2022
	Bozciğit Hikayesi	Rüyada aksakallı bir dervişin yardımına nail olma Sıçan aracılığıyla bulunan şifalı ot Kahramanın mezarının kendiliğinden açılması	Abalı, 2018
	Arzu ile Kamber Hikayesi	Elma yiyerek çocuk sahibi olma	Çetindağ Süme, 2015
	Hal Mahmut Hikayesi	Kırmızı bir elma yiyerek çocuk sahibi olma	
	Adil Şah Hikayesi	Elma yiyerek çocuk sahibi olma	
tabu (yasa)	Zeynel Arap	Sırları açıklama yasağı, yasaklanan ülke	Dursun, 2016
efs an	Baba Ruşen	Ejderha, konuşan at	Dursun, 2016
	Zeynel Arap	Konuşan at, akıllı hayvanlar	
çeşitli motif grupları ve sembolizm	Kerem ile Aslı	Aşk ve ayrılık motifi	
	Leyla ile Mecnun	Aşk ve ayrılık motifi	Yıldız, 2012
	Cemşid-i Hurşid	Aşk ve ayrılık motifi	Yapıcı, 2021
	Seyfü'l-Mülûk ile Bedi'ül Cemâl Hikâyesi	Aşk motifi	Savur, 2020
	Garip-Senem Hikayesi	Aşk motifi	Aydoğan, 2006
	Seyfü'l-Mülûk ile Bedi'ül Cemâl Hikâyesi	Yemin ve ant motifi	Savur, 2020
	Seyfü'l-Mülûk ile Bedi'ül Cemâl Hikâyesi	Çocuğa ad verme motifi	
	Garip-Senem Hikayesi	Çocuğa ad verme motifi	Aydoğan, 2006
	Tahir ile Zühre Hikayesi	Çocuğa ad verme motifi	Akyüz, 2022
	Seyfü'l-Mülûk ile Bedi'ül Cemâl Hikâyesi	40 sayısına ilişkin motif	Savur, 2020
	Garip-Senem Hikayesi	40 haydut	Aydoğan, 2006
	Komşu kız ile Afşin	40 gün 40 gece düğün	Birkan Akhan, 2018
	Seyfü'l-Mülûk ile Bedi'ül Cemâl Hikâyesi	Rüya Motifi	Savur, 2020
	Tahir ile Zühre Hikayesi	Rüya motifi	Akyüz, 2022

Seyfû'l-Mülûk ile Bedi'ül Cemâl Hikâyesi	Gurbete gidiş dönüş motifi	Savur, 2020
Bozciğit Hikayesi	Bozciğit Sayıpcamal'ı bulmak için gurbete çıkması	Abalı, 2018
Tahir ile Zühre Hikayesi	Çocuksuzluk motifi	Akyüz, 2022
Komşu Kızı ile Afşin	Çocuksuzluk motifi	Birkan Akhan, 2018
Tahir ile Zühre Hikayesi	Mucizevi hamilelik ve doğum motifi	Akyüz, 2022

TARTIŞMA VE SONUÇ

Bu araştırma, ilki Türkçe ders kitaplarında yer alan masal motifleri ve mitolojik unsurları tespit etmek ve diğeri bu kitaplarda kullanılabilir masal motifi ve mitolojik unsurlar bakımından zengin metin örneklerini belirlemek üzere iki esas amaç çerçevesinde gerçekleştirilmiştir. İlk amaç doğrultusunda Millî Eğitim Bakanlığının EBA sistemi üzerinden erişilen ve 2023-2024 eğitim ve öğretim yılında 1-8. Sınıf düzeylerinde kullanılan 14 Türkçe ders kitabı incelenmiştir. Bu kitaplarda yer alan masal, efsane ve fabl türündeki metinler tespit edilerek içerdikleri motifler ve mitolojik unsurlar analiz edilmiştir. Analiz sonucunda toplam 185 motif ve mitolojik unsur tespit edilmiştir. Bunların dağılım oranları incelendiğinde en yüksek oranı %21 ile karakter özelliklerinin oluşturduğu, bunu %19 ile efsanevi hayvanlar ve %15 ile olağanüstülüklerin takip ettiği görülmüştür. Tespit edilen motifler arasında en düşük oranı ise %1 ile imtihanlar, şansın tersine dönmesi, geleceğin tayini, insanlık dışı zulüm ve evlilik oluşturmaktadır. Tabu, ölümler, devler, aldatmacalar, şans ve kader, esirler ve kaçaklar ile mizah ise incelenen metinlerde hiç rastlanmayan motiflerdir. Sayısal açıdan 185 motif ve mitolojik unsurun tespit edilmesi bir çeşitliliği ortaya koymakla birlikte dağılımın oransal açıdan düzensizliği dikkat çekmektedir. Ayrıca bu durum niceliğin ötesinde niteliksel açıdan ele alındığında özellikle ilköğretim düzeyinde tespit edilen masal ve fablların anonim özellikler taşımayan yapay metinler olduğu görülmektedir. Özellikle karakter özellikleri, efsanevi hayvanlar ve olağanüstülükler motiflerinin en yüksek orana sahip olmasında bu metinlerin etkisi büyüktür. Sonuçta hayvan ya da cansız cisimlerin konuşturulması yoluyla kurgulanan ve daha çok eğitsel bir mesaj verme kaygısı taşıyan bu metinler ile bir kültür aktarımı ve milli kimlik inşasının sağlanması olasılığı tartışmaya açıktır. Öte yandan anonim metinler Türk mitik tefekkürünün bir yansımasıdır (Bayat, 2007). Böylece nesiller arası kültürel akışı düzenleyen bir köprü olma görevini doğal olarak yerine getirmektedir (Gökben Saluk, 2018). Bascom eğitim veya kültürün gelecek nesillere aktarılması ile değerlere, toplum kurumlarına ve törelere destek vermeyi folklorun temel işlevleri olarak değerlendirmektedir (Yılmaz, 2018, s. 57). Bu bağlamda ders kitapları için seçilen masal ve benzeri metinlerin anonim olmasının, yani folklor ürünleri arasından seçilmesinin daha isabetli olacağı açıktır. Yumru (2025) da bu konuda toplumun bilinçaltında yatan önemli unsurları içerdiğinden mitolojik öğeler içeren ürünlere ders kitaplarında yer vermenin kültür aktarımındaki faydasının altını çizer. Bununla birlikte milli folklor ve kültürün aktarımı bağlamında ders kitaplarını inceleyen araştırmasında Okur (2013) kitapların içeriklerini folklor ürünü olan metinler bakımından yetersiz bulmuş ve bu metinlere daha fazla yer verilmesi gerektiğini ifade etmiştir. Benzer şekilde Türkçe ders kitaplarının incelendiği birçok çalışmada metin içerikleri yetersiz bulunmuştur (Baki, 2019; Çarkıt, 2020; Gülden, 2019; Mutlu & Dinç, 2019; Pilav vd., 2015; Şakiroğlu, 2020; Şimşek, 2017; Tarakçı & Kalenderoğlu, 2022; Yılar & Kaşka, 2023). Bu çalışmalarda Türkçe ders kitapları ve kitaplardaki metinler kök değerler, kültür aktarımı, değer ve karakter eğitimi kapsamında ele alınmıştır. Bu anlamda ikinci araştırma amacı kapsamında belirlenen masal motifleri ve mitolojik unsurları bakımından zengin metin örneklerinin alana katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Bu amaç doğrultusunda özellikle kültürümüzde sık rastlanan motifleri içeren örnek metinlere erişmek amacıyla “masal motifleri” ve “halk hikayelerinde motifler” anahtar kelimeleri ile tarama yapılmıştır. Ulaşılan sonuçlar masallar ve halk hikayeleri için ayrı ayrı tablolaştırılmıştır. Tablolarda kaynak metinler, motiflerin türü ve motifin geçtiği metindeki özellikleri açıklanmıştır. Böylece dersin amaçları ve hedef kitlenin özellikleri kapsamında metin belirlemenin daha pratik bir süreç olması planlanmıştır. Bu durum öğretmenlerin ders kitabına seçilen metinlerin dikkat çekici nitelikte ve öğrenci seviyesine uygun

olmaması konusundaki sorunlarına (Çarkıt, 2018) da çözüm sağlayacaktır. Bu bağlamda erişilen sonuçların ders kitabı yazarlarına ve ek metinlere ihtiyaç duymaları hâlinde Türkçe öğretmenlerine kaynaklık edeceği düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

- Abalı, İ. (2018). Bozçigit Hikâyesi'nde olağanüstülük motifleri. *Uluslararası Folklor Akademi*, 1(1), 1-6. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/folklor/issue/36547/406343>
- Akarsu, B. (1998). *Dil kültür bağlantısı*. İstanbul: İnkılap Kitapevi.
- Aksan, D. (1975). Anadili. *Türk Dili*, 285, 423-433. <https://kutuphane.tdk.gov.tr/details?id=71633>
- Akyüz, E. (2022). "Tahir ile Zühre" hikâyesinde bulunan ana motifler üzerine bir inceleme. *Uluslararası Kültürel ve Sosyal Araştırmalar Dergisi (UKSAD)*, 8(2), 141-147. <https://doi.org/10.46442/intjcss.1170222>
- Aliyev, R. (2011). Türk masallarında motivasyon, formül, mitolojik motif ve mitolojik karaktere özgü özellikler. *Motif Akademi Halkbilimi Dergisi*, 4(8), 47-56. <https://dergipark.org.tr/en/pub/mahder/issue/28395/301986>
- Aşıcı, M. (2005). Öğrenme anlayışlarının ışığında ders kitabı hazırlama: Türkçe dersi örneği. Ö. Demirel ve K. Kiroğlu (Eds.), *Konu alanı ders kitabı incelemesi* içinde (s. 243-263). Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Atlı, S. (2018). Anadolu masallarında "padişah olma" motifi üzerine bir inceleme. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 21(39), 1-17. <https://doi.org/10.31795/baunsobed.437771>
- Aydoğan, E. (2006). *Anadolu sahası Türk halk hikâyelerinde mitolojik unsurlar*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Baki, Y. (2019). Ortaokul Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin değer aktarımı açısından incelenmesi. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 17(37), 109-146. <https://doi.org/10.34234/ded.460042>
- Baştürk, M. (2005). Ders kitaplarının tarihçesi. Ö. Demirel ve K. Kiroğlu (Eds.), *Konu alanı ders kitabı incelemesi* içinde (s. 13-36). Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Bayat, F. (2007). *Mitolojiye giriş*. Ankara: Ötüken Neşriyat.
- Bayrakçı, M. (2005). Ders kitapları konusu ve ilköğretimde ücretsiz ders kitabı dağıtımı konusu projesi. *Milli Eğitim Dergisi*, 165. https://dhgm.meb.gov.tr/yayimlar/dergiler/Milli_Egitim_Dergisi/165/bayrakci.htm
- Birkan Akhan, E. (2018). "Komşu Kızı ile Afşın" halk hikâyesi. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(23), 111-120. <https://doi.org/10.26466/opus.526475>
- Boz, İ. (2023). Anadolu masallarındaki yasak (tabu) motiflerinin kültürel unsurlar açısından incelenmesi. *Motif Akademi Halkbilimi Dergisi*, 16(41), 69-81. <https://doi.org/10.12981/mahder.1190327>
- Çarkıt, C. (2018). 2018 Türkçe dersi öğretim programı bağlamında hazırlanan ortaokul Türkçe ders kitaplarına yönelik öğretmen görüşleri. *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi*, 7(17), 22-34. <https://doi.org/10.33692/avrasyad.590555>
- Çarkıt, C. (2020). Ortaokul Türkçe derslerinde kültür aktarımına yönelik uygulamalar. *Kastamonu Education Journal*, 28(3), 1380-1389. <https://doi.org/10.24106/kefdergi.4017>
- Çetin, İ. (1988). *Türk halk hikâyeleri içinde Hikaye-i Uğru ile Kadı*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Çetindağ Süme, G. (2015). Halk anlatılarında olağanüstü biçimde hamile kalma motifi. *International journal of Eurasia social sciences*, 6(20), 135-151. <https://www.ijoes.com/DergiTamDetay.aspx?ID=401&Detay=Ozet>

- Demirel, Ö. & Kıroğlu, K. (2005). Eğitim ve ders kitapları. Ö. Demirel ve K. Kıroğlu (Eds.), *Konu alanı ders kitabı incelemesi* içinde (s. 1-11). Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Ders Kitapları ve Eğitim Araçları Yönetmeliği (DKEAY). (2021). *T. C. Resmi Gazete* (Sayı: 31628). <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2021/10/20211014-1.htm>
- Dilekçi, A. (2022). Türkçe ders kitaplarının nitelik yönünden değerlendirilmesi. *Trakya Eğitim Dergisi*, 12(3), 1310-1328. <https://doi.org/10.24315/tred.978264>
- Dursun, T. (2016). *Nurmuhammed Andalp'ın Baba Ruşen, Zeynel Arap ve Kısas-yı Figun halk hikâyelerinin incelenmesi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Nevşehir.
- Ekici, M. (1998). Halk bilimi çalışmalarında metin (text), doku (texture), sosyal çevre ve şartlar (konteks) ilişkisinin önemi. *Milli Folklor*, 39, 25-34. <https://www.millifolklor.com/PdfViewer.aspx?Sayi=39&Sayfa=24>
- Elo, S. & Kyngas, H. (2008). The qualitative content analysis process. *Journal of Advanced Nursing* 62(1), 107-115. <https://doi.org/10.1111/j.1365-2648.2007.04569.x>
- Eren, M. (2017). Anadolu sahası Türk masallarında dua motifi. *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, (58), 355-375. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ataunitaed/issue/27265/287039>
- Gökben Saluk, R. (2018). Mit ve mitoloji. F. A. Turan ve M. Ozan (Eds.), *Türk mitolojisine giriş* içinde (s. 7-16). Ankara: Gazi Kitabevi.
- Gülden, B. (2019). *Türkçe öğretim programlarının ve Türkçe ders kitaplarının kültür aktarımı bağlamında somut olmayan kültürel miras öğeleri açısından incelenmesi*. Yayımlanmamış doktora tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Kaplan, M. (2000). *Kültür ve dil*. İstanbul: Dergah Yayınları.
- Kara, Y. (1988). *Halk hikâyelerinde kadın*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Samsun.
- Karagöz, E. (2019) "Motif-Index of Folk-Literature" kullanımı ve karşılaşılan bazı sorunlara çözüm önerileri. *Milli Folklor*, 16(124), 75-90. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/907492>
- Karakuş, Y. (2023). *Anadolu sahası Türk halk hikâyelerinde dua ve beddua motifi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Gaziantep Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gaziantep.
- Kılıç, D. (2005). Ders kitabının öğretimdeki yeri. Ö. Demirel ve K. Kıroğlu (Eds.), *Konu alanı ders kitabı incelemesi* içinde (s. 37-53). Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Kramsch, C. (1998). *Language and culture*. Oxford: Oxford University Press.
- Kuckartz, U. (2014). *Qualitative text analysis: A guide to methods, practice, veusing software*. Los Angeles: Sage.
- Kumartaşlıoğlu, S. (2006). *Balıkesir masallarında motif ve tip araştırması*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Balıkesir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Balıkesir.
- Maden, S. (2021). Türkçe ders kitapları ile ilgili lisansüstü tezlerin eğilimleri: Bir içerik analizi. *Türkiye Eğitim Dergisi*, 6(1), 30-45. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/turkegitimdergisi/issue/62994/872526>
- MEB (2019). *Türkçe dersi öğretim programı (İlkokul ve ortaokul 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 ve 8. Sınıflar)*. Ankara: MEB.
- Meydan, E. (2021). Ortaokul (5, 6, 7, 8) Türkçe ders kitaplarındaki edebi metinlerin değerler eğitimi açısından yeterliliği üzerine bir inceleme. *Uluslararası Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi*, 4(4), 23-36. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/tudad/issue/65661/1004391>
- Milli Eğitim Temel Kanunu. (1973, 14 Haziran). *Resmi Gazete* (Sayı:14574). <https://www.mevzuat.gov.tr/Mevzuatmetin/1.5.1739.Pdf>

- Murdock, G. P. (1949). *Social structure*. New York: MacMillan.
- Mutlu, H. H. & Dinç, S. (2019). 6. Sınıf Türkçe ders kitabında yer alan temalardaki metinlerin kök değerlerle ilişkisi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 7(4), 1048-1062. <https://doi.org/10.16916/aded.593400>
- Okur, A. (2013). Milli kültür ve folklorun Türkçe ders kitapları aracılığıyla aktarımı. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (11), 877-904. <https://doi.org/10.14520/adyusbd.470>
- Orta, N., & Rahavi, M. (2024). Şekil değiştirme motifi bakımından bir Türk masalı ile İran masalının karşılaştırılması: Sır saklamayan padişah kızı-Mehrinnekar ile Sultan Mar. *Folklor/Edebiyat*, 30(117), 101-124. <https://doi.org/10.22559/folklor.2582>
- Ozil, Ş. & Tapan, N. (1991). *Türkiye'nin ders kitapları : Ortaöğretim ders kitaplarına eleştirel bir yaklaşım*. İstanbul: ÇYDD Yayınları.
- Özcan, D., & Erdik, Ş. (2021). Türk halk masallarında imtihan motifi. *Korkut Ata Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, (6), 285-297. <https://doi.org/10.51531/korkutataturkiyat.1023944>
- Pilav, S., Demir, H. A. & Demir, H. (2015). İlköğretim 7. Sınıf Türkçe ders kitaplarındaki okuma metinlerinin değer iletimi açısından incelenmesi. *Milli Eğitim Dergisi*, 45(206), 16-29. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/441358>
- Savur, H. (2020). Seyfû'l Mülûk ile Bediü'l Cemal Hikâyesi'nin motifleri üzerine. *Uluslararası akademik araştırmalar dergisi*, 3(2), 113-125. <https://doi.org/10.48174/buaad.825662>
- Seyidoğlu, B. (2014). *Mitoloji üzerine araştırmalar: Metinler ve tahliller*. İstanbul: Dergah Yayınları.
- Şakiroğlu, Y. (2020). 6. sınıf Türkçe ders kitabının değer aktarımı bağlamında incelenmesi. *Türkiye Eğitim Dergisi*, 5(1), 145-161. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1111799>
- Şimşek, Ş. (2017). Türkçe ders kitaplarındaki okuma metinlerinde karakter eğitimi. *Uluslararası Eğitim Bilimleri Dergisi* (13), 357-364. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/564383>
- Tarakcı, R. & Kalenderoğlu, İ. (2022). Kök değerler açısından ortaokul Türkçe ders kitaplarındaki öyküleyici metinler. *Eğitim ve Yeni Yaklaşımlar Dergisi*, 5(1), 139-157. <https://doi.org/10.52974/jena.1133254>
- Tekşan, K., Çinpolat, E. & Uyar, Y. E. (2023). 2000-2022 yılları arasında kullanılan Türkçe ders kitaplarında metin seçimleri. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 43(3), 2129-2178. <https://doi.org/10.17152/gefad.1246579>
- Thompson, S. (1975). *Motif-index of folk-literature: A classification of narrative elements in folktales, ballads, myths, fables, mediaeval romances, exempla, fabliaux, jest-books, and local legends (Volume 1)*. Bloomington, Indiana: Indiana University Press.
- Türkan, H. K. & Güneş, A. (2023). "Çöl Hasan ile Gül Safya" Hikâyesi'nin epizot tahlili ve motif yapısı. *TÜRKBİTİG Kültür Araştırmaları Dergisi*, 3/2, 99-117. https://turkbitigdersisi.com/?mod=makale_tr_ozet&makale_id=73100
- Türkan, K. (2016). Balkan Türk masallarında mitolojik bir figür: Ejderha. *Journal of International Social Research*, 9(45), 219-226. <https://www.sosyalarastirmalar.com/articles/a-mythological-figure-in-the-balkan-turkish-folktales-dragon.pdf>
- Tüzel, A. (2022). Türk halk hikâyelerinde Kaf Dağı motifi üzerine bir inceleme. *TÜRKBİTİG Kültür Araştırmaları Dergisi*, 2(2), 128-136. https://turkbitigdersisi.com/?mod=makale_tr_ozet&makale_id=63286
- Yağmur, S. K. (2017). Âşık Günay Yıldız'ın hikâyeleriyle Yaralı Mahmut Hikâyesi'nin motif mukayesesi. *Gaziantep University Journal of Social Sciences*, 16(1), 141-147. <https://doi.org/10.46442/intjcss.1170222>

- Yalçınkaya, F. (2021). Türk dünyası masallarındaki kutsal su motifi: Abı hayat. *Uluslararası Uygur Araştırmaları Dergisi*, (18), 62-70. <https://doi.org/10.46400/uygur.1004874>
- Yalçınkaya, F. (2024). Türk dünyası masallarında kapıları açan yüzük. *Folklor Akademi Dergisi*, 7(2), 814-823. <https://doi.org/10.55666/FOLKLOR.1421557>
- Yapıcı, B. (2021). *Klasik Türk şiirinde halk hikâyelerinin imge olarak kullanımı*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Muğla.
- Yılar, Ö. & Kakşa, M. H. (2023). Ders kitaplarında millî kültürün yeterince aktarılıp aktarılmadığına yönelik sınıf öğretmenlerinin görüşleri. *Educational Academic Research* (51), 1-10. <https://doi.org/10.5152/AUJKKEF.2023.1028565>
- Yıldırım, İ. (2022). Kültürün metinler yoluyla aktarımı bağlamında Türkçe ders kitaplarında geleneksel çocuk oyunları. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (26), 173-184. <https://doi.org/10.29000/rumelide.1073882>
- Yıldız, T. (2012). *Sinemada halk hikâyelerine metinlerarası bir bakış*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Yılmaz, A. (2018). Araba arkası yazılar ve folklorun beş işlevi. *Milli Folklor Dergisi*, 15(118), 49-62. <https://www.millifolklordergisi.com/PdfViewer.aspx?Sayi=118&Sayfa=49>
- Yumru, D. (2025). Dil öğretiminde kültür aktarımı bağlamında mitolojik ve arkeolojik öğeler. *Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (38), 310-322. <https://doi.org/10.54600/igdirsosbilder.1574726>

Araştırma Makalesi / Research Article

Türkçe Ders Kitaplarında Masal Motifleri ve Mitolojik Unsurlar

Folktale Motifs and Mythological Elements in Turkish Textbooks

Duygu YÜCEER & Fatma AIK

DOI : [10.63556/ankad.v10i1.390](https://doi.org/10.63556/ankad.v10i1.390)

Geliş/Received: 01/12/2025

Kabul/Accepted: 15/02/2026

Extended Abstract

Introduction

Individuals acquire their mother tongue through natural exposure from birth until school age, and then encounter it within a specific plan and program in formal educational institutions. The primary goal of this process is to develop the individual's comprehension and expression skills to the highest possible level within the framework of the mother tongue. Mother tongue education is not only a process aimed at developing basic language skills but also a means of cultural transmission. This process is primarily shaped by textbooks, which are among the most widely used instructional tools in educational settings. Defined as printed instructional materials (Demirel & Kırloğlu, 2005, p. 2), textbooks, like all works written in the language of a society, serve as transmitters of that society's cultural heritage (Aşıcı, 2005, p. 247). This situation requires that the texts selected for Turkish textbooks be selected among the examples that are the best representatives of Turkish culture. On the other hand, many studies in the field have drawn attention to the inadequacies concerning textbook content and the selection of texts within them (Aksan, 1975; Dilekçi, 2022; Ozil & Tapan, 1991; Meydan, 2021; Yıldırım, 2022). In this context, the aim of the present research was to determine the motifs and mythological elements in the texts in Turkish textbooks, as well as to determine the examples of texts that are rich in motifs and mythological elements and can be used in Turkish textbooks.

Methods

The research was carried out with a qualitative approach. Document analysis was used as a data collection method. The data were analyzed through a deductive content analysis (Elo & Kyngas, 2008). In this context, the categories developed by Thompson (1975) were used as the basis for the analysis of motifs in the texts. Inter-coder agreement was taken into account in the coding (Kuckartz, 2014). The data sources used to achieve the first research objective -identifying the folktale motifs found in Turkish textbooks- consisted of 14 Turkish textbooks used at grade levels 1 through 8 during the 2023-2024 academic year. These textbooks were accessed through the Ministry of National Education's system. For the second research objective -determining examples of texts rich in folktale motifs that can be used in Turkish textbooks- the documents analyzed included theses, articles, and books.

Results and Discussion

For the first objective of the study, 14 Turkish textbooks were examined. Within these books, texts belonging to the genres of fairy tales, legends, and fables were identified, and the motifs and mythological elements they contained were analyzed. As a result of the analysis, a total of 185 motifs and mythological elements were identified. When their distribution ratios were examined, it was found that traits of character had the highest proportion with 21%, followed by animal motifs with 19%, and marvels with 15%. Although the identification of 185 motifs and mythological elements demonstrates numerical diversity, the irregularity of their proportional distribution is noteworthy. Moreover, from a qualitative standpoint, it was observed that the tales and fables identified at the primary school level were mostly artificial texts lacking anonymous characteristics. The high frequency of motifs such as

traits of character, animal motifs, and marvels can largely be attributed to these types of texts. Consequently, the possibility of achieving cultural transmission and construction of national identity through such texts, which are constructed by personifying animals or inanimate objects and primarily aim to convey moral or educational messages, remains debatable. On the other hand, anonymous texts are reflections of the Turkish mythic imagination (Bayat, 2007), thus naturally fulfilling the function of serving as a bridge that regulates intergenerational cultural flow (Gökben Saluk, 2018). Bascom considers the transmission of education and culture to future generations, as well as the reinforcement of values, social institutions, and traditions, as among the fundamental functions of folklore (Yılmaz, 2018, p. 57). In this regard, it is evident that selecting anonymous works -those belonging to the corpus of folklore- as texts for textbooks would be a more appropriate choice. Similarly, Yumru (2025) emphasizes the importance of including works containing mythological elements in textbooks, as they reflect significant aspects of a society's collective subconscious and contribute to cultural transmission. In a related study, Okur (2013) found that the contents of textbooks were insufficient in terms of including folkloric texts and argued that such works should be represented more extensively. Likewise, numerous studies examining Turkish textbooks have reported inadequacies in text content (Baki, 2019; Çarkıt, 2020; Gülden, 2019; Mutlu & Dinç, 2019; Pilav et al., 2015; Şakiroğlu, 2020; Şimşek, 2017; Tarakçı & Kalenderoğlu, 2022; Yılar & Kaşka, 2023). In this sense, it is believed that the examples of texts identified within the scope of the second research objective -those rich in folktale motifs and mythological elements- will contribute to the field. To this end, in order to access sample texts containing motifs frequently encountered in Turkish culture, searches were conducted using the keyword "folktale motifs". The findings were tabulated. In the tables, the source texts, types of motifs, and the characteristics of these motifs as they appear in the texts were described. In this way, it was intended to make the process of selecting appropriate texts more practical in line with the course objectives and the characteristics of the target audience. This approach also aims to address teachers' concerns regarding the lack of engaging and level-appropriate texts in textbooks (Çarkıt, 2018). In this context, the results obtained from the study are expected to serve as a valuable reference both for textbook authors and for Turkish language teachers who may require supplementary texts.